

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta životního prostředí

Katedra aplikované geoinformatiky a územního plánování

Kulturní hodnoty krajiny v okolí Velkých Přilep

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí práce: Ing. Eva Klápšřová

Diplomant: Bc. Jakub Kyšák

© 2015 ČZU

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra aplikované geoinformatiky a územního plánování

Fakulta životního prostředí

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Jakub Kyšák

Regionální environmentální správa

Název práce

Vnímání kulturních hodnot krajiny v okolí Velkých Přílep

Název anglicky

Perception of cultural landscape values in Velké Přílepy

Cíle práce

1. Provést dotazníkové šetření mezi místními obyvateli na téma vnímání kulturních hodnot krajiny
2. Provést vyhodnocení dotazníkového šetření
3. Na základě výsledků získaných výsledků z dotazníkového šetření formulovat závěry

Metodika

Literární rešerše na téma vztah obyvatel ke krajině

Charakteristika řešeného území

Standardizované dotazníkové šetření

Vyhodnocení dotazníkového šetření

Interpretace výsledků

Formulace závěrů

Doporučený rozsah práce

cca 60 stran

Klíčová slova

Hodnoty krajiny, vztah obyvatel ke krajině

Doporučené zdroje informací

- BROWN GREGORY, RAYMON CHRISTOPHER, 2007: The relationship between place attachment and landscape values: Toward mapping place attachment. *Applied Geography* 27, 89-111.
- JORGENSEN BRADLEY S., STEDMAN RICHARD C., 2006: A comparative analysis of predictors of sense of place dimensions: Attachment to, dependence on, and identification with lake properties. *Journal of Environmental Management*. 79 (2006) 316-327.
- RESEARCH BOX, LAND USE CONSULTANTS, RICK MINTER, 2009: Capturing the Cultural Services and Experiential Qualities of Landscape [online]. Cheltenham: Natural England [cit. 1. 9. 2010].
Dostupné z: < <http://landscapecharacter.org.uk/resources/reports/experiencing-landscape>>.
- SCANELL LEILA, GIFFORD ROBERT, 2010a: Defining place attachment: A tripartite organizing Framework. *Journal of Environmental Psychology* 30 (2010) 1-10.
- STEPHESON JANET, 2008: The cultural values model: An integrated approach to values in landscapes. *Landscape and Urban Planning*, 84, 127-139

Předběžný termín obhajoby

2015/06 (červen)

Vedoucí práce

Ing. Eva Klápšťová

Elektronicky schváleno dne 23. 3. 2015

Ing. Petra Šimová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 26. 3. 2015

prof. Ing. Petr Sklenička, CSc.

Děkan

V Praze dne 22. 04. 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma Vnímání kulturních hodnot krajiny v okolí Velkých Přílep vypracoval samostatně pod vedením Ing. Evy Klápšťové, a že jsem v seznamu použité literatury uvedl všechny literární prameny a publikace, ze kterých jsem čerpal

V Praze dne 11. 4. 2015

.....
Bc. Jakub Kyšák

Poděkování

Rád bych tímto poděkoval především Ing. Evě Klápšťové za odborné vedení této diplomové práce, cenné rady a vstřícný přístup, ale také všem občanům Velkých Přílep, kteří se podíleli na dotazníkovém šetření a věnovali mi pár minut svého času.

Obsah

Prohlášení.....	10
Poděkování.....	11
Obsah	12
Abstrakt.....	14
Abstract	15
1. Úvod.....	10
2. Cíl práce	11
3. Literární rešerše.....	12
3.1. Krajina	12
3.2. Vnímání krajiny.....	16
3.3. Kulturní hodnoty krajiny	16
3.4. Paměť krajiny	17
3.4.1. Genius loci	20
3.5. Místo.....	21
3.6. Vztah k místu.....	22
3.6.1. Place identity	22
3.6.2. Place dependence	23
3.6.3. Place attachment.....	23
3.6.4. Sense of place.....	26
3.7. Místo zvané domov	27
4. Metodika	28
4.1. Sledovaná lokalita	28
4.2. Podoba dotazníků	28
4.3. Kvótní výběr.....	28
4.4. Zpracování získaných dat, použité statistické metody	30
4.5. Dotazníkové šetření	33
4.6. Mapové šetření	33
5. Charakteristika území.....	35
5.1. Základní údaje	35
5.2. Historie Velkých přílep.....	36
5.3. Širší vztahy	38
5.4. Statistické údaje o obci.....	40
5.5. Klimatické, geologické a geomorfologické podmínky	41
6. Výsledky	42
6.1. Vyhodnocení dotazníků	42
6.1.1. Základní sociodemografické údaje	42

6.1.2.	Věkové zastoupení obyvatel	43
6.1.3.	Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů	43
6.1.4.	Ekonomická aktivita obyvatel.....	44
6.1.5.	Typy domácností v jakých obyvatelé Velkých Přílep žijí	45
6.1.6.	Zastoupení obyvatel podle náboženství	46
6.1.7.	Důvod proč se respondenti do Velkých Přílep přistěhovali	47
6.1.8.	Odpovědi respondentů na otázku, zda se cítí být „místním člověkem“ 48	
6.1.9.	Četnost návštěv krajiny respondenty	51
6.1.10.	Ostatní otázky týkající se vztahu respondentů ke krajině	54
6.2.	Vyhodnocení mapové části	56
7.	Diskuze.....	58
8.	Závěr	61
9.	Použitá literatura	63
	Seznam obrázků	68
	Seznam grafů.....	69
	Seznam tabulek	70
	Seznam Příloh	71

Abstrakt

V literární rešerši své diplomové práce nesoucí název „Vnímání kulturních hodnot krajiny v okolí Velkých Přílep“ se věnuji problematice tykající se krajiny, jejích hodnot a významu, ale také tomu, jak můžeme krajinu vnímat, jaké jsou její kategorie nebo co znamená termín „ paměť krajiny“. V neposlední řadě zde popisuji, jaký je vztah mezi lidmi a krajinou či jednotlivými místy v ní.

Hlavním výstupem této práce je však praktická část, která zahrnuje vlastní dotazníkové šetření. To bylo prováděno na území obce Velké přílepy a cílem tohoto výzkumu bylo zjistit, jaký vztah mají místní obyvatelé ke krajině, ve které žijí a jak vnímají její kulturní hodnoty.

Z výsledků dotazníkového šetření bylo provedeno vyhodnocení jednotlivých stanovených hypotéz a dále byla zpracována mapová část obsahující hodnoty a významy konkrétních míst, které byly získány od respondentů.

V závěrečné části této práce je vyhodnocen vztah obyvatel Velkých Přílep ke krajině této obce a jejího okolí spolu s dalšími souvisejícími informacemi získanými tímto výzkumem.

Zjištěno mimo jiné bylo, že vzhledem ke strategické poloze této obce vůči Praze, je v celkovém počtu respondentů větší zastoupení lidí přistěhovalých než rodilých. I přesto, že je vztah obyvatel Velkých Přílep k jejich krajině povětšinou kladný, je z výsledků patrné, že spousta z nich žije v obci pouze několik let, díky čemuž nemají vybudovány tak silné citové vazby ke svému okolí, jako je to tomu v případě rodáků. Potvrdil se zde také rekreační charakter krajiny, jelikož většina dotazovaných uvedla, že místní krajinu navštěvují z rekreačních, odpočinkových či relaxačních důvodů. Důležitá pro ně byla i místa s historickou a estetickou hodnotou nebo návazností na minulost.

Klíčová slova:

Krajina, hodnoty krajiny, vztah ke krajině, místo, Velké Přílepy

Abstract

In this thesis, Perception of cultural landscape values in Velké Přílepy is dedicated to themes of landscape, its values and meaning, but also how we perceive the landscape, what are its category, or what means the landscape memory. Finally, I explain, what is the relationship between people and the landscape and between individual locations in the landscape.

The main outcome of this work is the practical part, which includes my own survey. This was done in the municipality Velké Přílepy and the aim of this research was to determine how to relate locals to the landscape in which they live and how they perceive their cultural values. From the results of the survey were evaluated each of the hypotheses and was drawn mapping part containing the values and meanings of specific locations, which were obtained from respondents.

In the final part of this thesis is to evaluate the relationship of citizens to the landscape of this village and its surroundings, along with other related information obtained through this research.

Was also found that due to its position relative to Prague, the respondents were more immigrants than native-born people. Even though the relationship of inhabitants to their landscape is mostly positive, is evident from the results that a lot of them live in the village only a few years and mainly because of that they don't have built such a strong emotional ties to their surroundings, as native-born people.

There was also confirm the recreational character of the landscape because most respondents said that the local countryside visiting for recreational, leisure or relaxation reasons. Important for are also places with historical and aesthetic value, or with a link to the past.

Keywords:

Landscape, landscape values, relationship to landscape, place, Velké Přílepy

1. Úvod

Vnímání kulturních hodnot krajiny jsem si jako téma pro svou diplomovou práci zvolil především proto, že jsem při její tvorbě mohl aktivně spolupracovat s dotazovanými lidmi, pohybovat se v přírodě a dozvídat se nové informace o zajímavých místech. Jako zájmovou oblast jsem si vybral obec Velké přílepy a okolí a to převážně z toho důvodu, že i když žiji již několik let v Praze, tak jsem s touto lokalitou, nacházející se v bezprostřední blízkosti od hlavního města, doposud nebyl seznámen. Tento výzkum byl tedy ideální příležitostí k její návštěvě a poznání. Také mě zajímalo, jak obecně lidé vnímají své okolí, čemu přisuzují největší hodnoty, jak tráví volný čas či jakým způsobem se v místní krajině pohybují.

Krajina, i když lidmi vnímána různými způsoby, sehrává jednu z nejdůležitějších rolí našeho života. Krajina je vše co nás obklopuje. Poskytuje nezbytný životní prostor pro celou řadu druhů živočichů i květeny, ale zároveň také kvalitní životní prostředí a vhodné podmínky pro běžný život. Důležitá pro člověka je i díky svému potenciálu, což je předpoklad pro určitou činnost. Krajina tak může mít například potenciál rekreační, průmyslový, zemědělský apod. Plní tak rozmanité potřeby lidské společnosti.

2. Cíl práce

Hlavním cílem této diplomové práce bylo pomocí dotazníkové šetření poskytnout komplexní přehled o vztahu obyvatel Velkých Přílep ke krajině v jejich okolí a kulturních hodnotách, jež považují za důležité.

Neméně důležitým cílem bylo také shrnout a popsat obecné informace o krajině, vztahu obyvatel k ní samé, jejích hodnotách a dalších faktorech týkající se této problematiky, která byla mnohokrát diskutována v dostupných literárních zdrojích.

Úkolem bylo také zjistit, jaké krajinné hodnoty jsou lidmi vnímány a jakého jsou charakteru. Dále pak zmapovat významné a nejvíce využívané trasy a místa v okolní krajině a přiřadit k nim patřičné atributy, jako je například důvod využívání těchto míst, jak často a jakým způsobem se v místní krajině pohybují nebo jak jsou pro ně tato místa důležitá. Cílem bylo také zjistit, jaký vztah mají obyvatelé této obce ke krajině ve svém širším okolí (Okoř, Roztoky u Prahy, Praha, Tuchoměřice, Buštěhrad a další). Tyto a mnoho dalších otázek byly zjištěny od jednotlivých respondentů pomocí zmíněného dotazníkového šetření a sloužily jako podklad pro zpracování další části této práce.

Dalším úkolem bylo zpracování a vyhodnocení těchto údajů. Zjištění zda informace poskytnuté občany Velkých Přílep potvrdí či vyvrátí mnou stanovené hypotézy, kterými zjišťuji například, zda rodáci mají ke své krajině bližší vztah než lidé přistěhovalí, zda počet let strávených v obci ovlivňuje znalost místní krajiny nebo zda dosažené vzdělání má vliv na charakter a vnímání zadaných hodnot. Tyto hypotézy a mnohé další budou testovány a vyhodnoceny pomocí adekvátních statistických metod a zjištěné údaje budou diskutovány a zhodnoceny v samostatné kapitole této diplomové práce.

3. Literární rešerše

3.1. Krajina

Každý z nás prožil dětství v nějaké krajině a někteří se dokonce rozhodli strávit v ní celý svůj život. Obraz krajiny a děje v ní probíhající se natolik promítli na duši jejích obyvatel, že formovaly jejich povahu a svéráz. (Cílek a kol., 2004).

Význam krajiny jako kulturního dědictví závisí na tom, jak je každým z nás subjektivně vnímána. Lidé si tento pojem vykládají různými způsoby. Díky nepolapitelnému významu tohoto slova, není divu, že je krajina interpretována rozdílným způsobem, pro různé typy lidí a kultur a to dokonce i v rámci stejné (jedné a té samé) kultury (Kaltenborn a Bjerke, 2002).

Je možno říci, že krajina je velmi často spíše cítěný nežli striktně definovaný pojem. Něco, co je velmi těžké jasně vymezit a uchopit, ale pod čím si každý může představit své a zaujmout k tomu určitý postoj. A právě proto se mnohdy nemůžeme shodnout, jak krajinu vnímat, užívat, chránit a přetvářet (Kučera, 2009).

Krajina je definována naší vizí a interpretována naší myslí. Je to panorama, které se neustále mění, s naším pohybem. Přesněji řečeno, nikdy nejsme uvnitř ní, leží před našima očima, a stává se reálná pouze tehdy, začneme-li si jí uvědomovat (Meinig, 1979).

Vědeckou definicí krajiny by mohla být, že krajina je dlouhodobě stabilizovaný soubor přírodních a antropogenních charakteristik vztahující se k určitému reliéfu a mající nějaký společný historický základ. Krajina je však mnohem víc. Je to naprosto reálný základ našich životů i po generace dotýkaný a proměňovaný kus země, který pro nás (její obyvatelé) byl vždy předmětem zvláštní péče, úcty a obdivu. Různorodost evropských krajin je tak výrazným rysem tohoto kontinentu, že je výslovně zmiňován v řadě mezinárodních dokumentů, například v Evropské úmluvě o krajině (Cílek a kol., 2004).

Ta definuje krajinu jako místo nebo oblast, tak jak ji vnímají místní obyvatelé či návštěvníci a jejíž vizuální vlastnosti a znaky jsou výsledkem působení přírodních nebo kulturních (lidských) faktorů. Tato definice odráží myšlenku, že krajiny se v čase vyvíjejí důsledkem lidského jednání a přírodních sil. Zdůrazňuje rovněž, že krajina tvoří celek, ve kterém jsou přírodní a kulturní složky brány společně, ne odděleně

(Rada Evropy, 2000).

Pojem krajina se vynořil někdy na počátku 90. let 20. století jako jedno z klíčových slov této doby. V přírodních vědách částečně nahradil pojem ekosystém a v humanitních disciplínách se stal trochu nostalgickým povzdechem nad světem, který ztrácíme. Až donedávna byl vzhledem k cenám půdy a vzrůstajícímu počtu na ní závislých obyvatel pro evropskou zemědělskou krajinu charakteristický rozdíl mezi osídlenými plochami a volnou krajinou. Bývalo jasné, kde končí vesnice a začíná pole či les. Od počátku 20. století začíná proces pomalé zástavby krajiny a cena půdy jako hlavního zdroje obživy již nehraje větší roli. Domy, sklady, garáže pronikají do krajiny a původně ostře vymezené zrno krajiny se rozostřuje a spojuje s okolními zrny do jakési amorfní plochy, jež už není ani sídlem, ani krajinou (Cílek a kol., 2004).

Definice podle zákona č. 114/1992 Sb. O ochraně přírody a krajiny: „*Krajina je část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem, tvořená souborem funkčně propojených ekosystémů s civilizačními prvky*“.

Teoreticky vzato je krajina místem, které je vytvořeno v evolučním procesu interakcí mezi lidmi a životním prostředím. Různé výzkumy také ukázaly, že vnímání hodnot, postojů a emocí, je přičítáno místům, závislým na tom v jakém styku jsou lidé s těmito skutečnými a konkrétními místy (Tuan, 1974; Brown, 2005).

Skrze krajinu může člověk odhalit svůj původ, svou identitu a zjistit, kdo vlastně je. Její hodnoty bývají převážně definovány podle toho, jak je vnímá společnost (Jacobsen, 2007).

Od nástupu industrializace a globálních změn si mnozí lidé uvědomili, že přišli o duchovní spojení s krajinou. Vzhledem ke zvyšujícím se hrozbám týkajících se především klimatických změn a celkového vývoje země, by mohlo pomoci správné vnímání krajiny při plánech pro zachování krajinné strategie (Tuan, 1975). Krajina podléhá rozdělení do dvou základních kategorií:

Přírodní krajina je původní krajina, většinou v odlehlých a nepřístupných oblastech, která se vyvíjí bez zásahu člověka. Na jejím vzniku se podílí přírodní krajinetvorné procesy bez lidského vlivu. Vzhled přírodních krajin je výsledkem působení vnitřních a vnějších přírodních činitelů.

Forman (1993) tvrdí, že přírodní krajinou je krajina bez významnějších lidských vlivů. Nachází se zde vysoce spojená matrice (např. tropický deštný les při pohledu z letadla), která obklopuje řídké se vyskytující enklávy a koridory (téměř bez 2výjimky podél vodních toků). Většina plošek je výsledkem prostorové proměnlivosti

fyzikálních faktorů. Plošky se od sebe značně velikostně liší. Hranice jsou zakřivené, zřídka rovné. Biomasa se nachází u svého vrcholu. Druhová rozmanitost je velmi vysoká.

V přírodní, člověkem neovlivněné krajině, byla mozaika společenstev rostlin a živočichů určována pouze přírodními silami, především složením hornin, tvary reliéfu, charakterem podnebí, vlastnostmi půd a oběhem vody v krajině (Buček a Lacina, 1994).

Během svého kulturního vývoje však člověk půdu různě využíval a přetvářel. Spolu s ní však přetvářel i krajinu. Proto se ve vztahu k půdě a zemědělství často zmiňuje pojem *kulturní krajina*. Je to typ krajiny, která vznikla kombinací činnosti přírody a člověka. Jednoduše se dá říci, že vzniká všude tam, kde žije člověk. Kulturní krajina je charakteristická pro oblasti s vyspělou ekonomikou, hustým a dlouhodobým osídlením a je obrazem krajiny typicky evropské. Je výsledkem zásahu člověka do krajiny s cílem přeměnit ji ke svému prospěchu. Opakem kulturní krajiny je např. deštný prales, vysokohorské nebo pouštní oblasti.

Od období středověké kolonizace, začínající v 11. století, byla krajina na takřka celém území našeho státu ovlivněna činností člověka. Vznikla krajina, kterou označujeme jako kulturní. Ne každou kulturní krajinu však můžeme považovat za harmonickou.

Harmonická je taková kulturní krajina, v níž jsou v souladu přírodní krajinnotvorné prvky s prvky do různé míry změněnými, resp. vytvořenými člověkem. V harmonické kulturní krajině jsou plochy destabilizovaných ekosystémů (pole, intenzivní louky a pastviny, hospodářské lesy, sídla) vyváženy plochami ekologicky stabilnějších přirozených a přírodě blízkých ekosystémů. Takováto krajina je dobrým domovem nejen lidí, ale i rostlin a živočichů, žijících v rozmanitých společenstvech, propojených složitou sítí vzájemných vazeb a vztahů. Antropogenní vlivy v harmonické kulturní krajině nesmí překročit únosnou mez, jinak by přestala být nejen trvale úživnou, ale i psychicky libou. (Buček a Lacina, 1994).

Je zapotřebí omezovat další zástavbu mimo hranice dnešních sídel, podporovat a zlepšovat výstavbu v intravilánech obcí a měst. Osud české krajiny je víc než v rukou ochranářů přírody, v rukou architektů, urbanistů a tvůrců územních plánů (Cílek a kol., 2004).

Jak již víme, naše krajina je nejen výtvořem přírodních sil, ale v různé míře i dílem lidských rukou. Zkušenosti z dnešní doby často mnohé z nás vedou k představě,

že lidský zásah do panenské krajiny bývá téměř vždy rušivý a ochuzující. Pohled do minulosti nám však ukáže jistou ambivalenci v působení člověka. Některé krajiny lidé opravdu zpustošili, například těžbou hnědého uhlí v Podkrušnohoří a jejími následky, některé oblasti však lidská činnost zvelebila tím, že obohatila jejich tvář o řadu nových prvků. Tak se oblasti, kdysi souvislých a nepochybně dosti jednotvárných pralesů v pahorkatinách na jihovýchodě Středních Čech, změnilы lidským přičiněním na malebnou mozaiku menších lesů, polí, luk, pastvin a menších sídlišť, kde sice z původní přírody mnoho nezbylo, zato se však zvýšila krajinná pestrost a mnohé druhy živočichů i rostlin volného kraje zde našly nový domov. Tam, kde člověk hospodařil v souladu s přírodou, se obvykle vytvořilo zdravé a krásné prostředí, v němž se vedle kulturních ploch udržely i cenné pozůstatky původní i člověkem ovlivněné přírody s bohatou květenou i zvířenou v rámci neporušené přírody neživé. Takové okrsky se snažíme chránit jako charakteristické krajinné celky ve velkoplošných chráněných územích, jejichž název chráněná krajinná oblast přímo vyjadřuje jejich cíl - rozumné hospodářské využití při zachování všech přírodních hodnot. Ochrana každé takovéto oblasti má určitý vůdčí motiv vycházející z její přírodní podstaty. Dnešní tlak na krajinu je tak intenzivní, že ochrana nejcennějších krajinných celků je jedním ze stěžejních úkolů této doby. (Ložek, 2004).

Krajinu chráníme nejenom kvůli přírodě, ale zejména pro lidi, kteří v ní žijí a nalézají v ní odpočinek a útěchu či potvrzení toho, čím jsou. Krása a harmoničnost krajiny má i ekonomický význam. Lidé raději bydlí v čistých a přirozených krajinách, které lákají k pobytu a dalším aktivitám. Péče o krajinu je zároveň péčí o její obyvatele. Je to dlouhodobý proces, který vyžaduje uvažování desítky let dopředu. Každý neuvážený čin má dlouhodobé následky. Jedním z velkých témat moderní doby je kvalita života, jejíž součástí je kvalita životního prostředí i něco, co se například v Anglii nazývá „právo na přírodu“. Znamená to, že každý člověk by měl mít snadný přístup do harmonické a jen málo porušené krajiny a přírody. Střední Čechy jsou v tomto ohledu výjimečné množstvím a rozmanitostí krajinných typů (Bendl, 2004).

3.2. Vnímání krajiny

Při jakýchkoli úvahách o krajině je dobré si nejprve uvědomit, že hlavním smyslem pro vnímání krajiny je zrak, který nám umožňuje krajinu vnímat jako část okolního prostředí oddělenou od naší osoby minimální nutnou vzdáleností. Nacházíme-li se na určitém místě, např. v uzavřené místnosti, to, co vidíme v bezprostřední blízkosti okolo nás, stěží označujeme jako krajinu. Podíváme-li se ale z okna na vyvýšeném místě, můžeme spatřit scénérii skládající se z různých prvků, kterou již jako krajinu pojmenujeme. Avšak k tomu, abychom takovou scénérii mohli jako krajinu vnímat, ji nestačí pouze vidět, ale musíme být zvyklí na ni jako na krajinu pohlížet. Soubor vnímaných prvků (jako jsou např. hory, lesy, pole, cesty, sídla či jednotlivé stavby) se krajinou stávají teprve tehdy, jsme-li schopni vnímat i vztahy, které je vzájemně propojují do určitého celku. Pokud mluvíme o krajině jako vnímané scénérii, spojujeme si ji nejen s místem, ze kterého ji pozorujeme, ale také s určitým územím. Takový obraz pak pro nás může zachycovat typické charakteristiky určité oblasti, to, co očekáváme, že uvidíme, když ji navštívíme (Kučera, 2009).

Krajinu vnímáme podle toho, jací jsme, jaké máme pocity a v neposlední řadě všemi svými smysly. Pocit identifikace s krajinou nás velmi ovlivňuje v rozhodování, zda a jakým způsobem budeme krajinu chránit. Smyslové vjemy nejsou však jediné, kterými můžeme krajinu vnímat. Krajina může posilovat osobní identitu člověka, a proto je vzájemný vztah mezi krajinou a člověkem důležitý pro pochopení jejího významu. K pochopení všech souvislostí, které se v krajině odehrávají, nám slouží naše myšlenkové pochody, ať už vědomé či podvědomé. Ačkoli lidé vnímají tutéž krajinu jinak, mohou vznikat skupiny lidí, kteří mají podobné názory, citové vnímání a zkušenosti (Klápšťová, 2012).

3.3. Kulturní hodnoty krajiny

O tom, že dnešní člověk potřebuje občas pobýt ve volné krajině, že krajinu záměrně vyhledává a že ji vysoce hodnotí, se v běžném životě často mluví i píše. Laický názor o potřebě krajiny je však schématický, intuitivní, mlhavý. Otázkou dokonce zůstává, do jaké míry odpovídá realitě představa některých odborných prací,

pokud se zabývají vztahem člověka ke krajině jenom nepřímo (Librová, 1987).

Pojem kulturní vyjadřuje lidskou interakci s prostředím a přítomnost hmotných a nehmotných kulturních hodnot v krajině. Geografové definují kulturní krajinu jako konkrétní a charakteristický produkt souhry mezi daným lidským společenstvím, ztělesňujícím určité kulturní preference, s konkrétním souborem přirozených okolností. Je to po mnoho let probíhající přirozený vývoj a úsilí mnoha lidských generací (Fowler a Beck, 1999).

Kulturní krajina obsahuje integrované krajiny nesoucí symbolické hodnoty, jakož i krajiny utvářené lidskou činností. Jakmile je nějaké území označováno za krajinu, nese kulturní hodnoty. Interpretace krajiny a kulturní krajiny jdou ruku v ruce. Oba tyto pojmy jsou o myšlenkách a významech, pojmech a výkladech o dynamice a dialozích. Pro archeologa je důležitý vznik útvaru, pro historiky je v první řadě důležitý vizuální nebo písemný doklad o krajině. Umělec nebo cestovatel zase hodnotí zejména její krásu. Stále více se zdůrazňuje historická identita jednotlivých typů krajiny. Zachováním krajiny jako takové nám zůstává jakýsi trvalý památník minulosti. Způsob vnímání krajiny úzce souvisí se způsobem, jakým byla vnímána v průběhu času. Tyto kulturní krajiny jsou vlastně zrcadlem kultur, které je vytvořily (Jacobsen, 2007).

Není proto překvapující, že mnohé vlády nyní začínají začleňovat kulturní hodnoty krajiny jako nástroj při definování krajiny ve své vlastní zemi a tímto způsobem reprodukují informace návštěvníkům a veřejnosti obecně. (Jacobsen, 2007).

Sociální potřeba krajiny, význam krajiny jako sociální hodnoty má tedy rozporné souvislosti a vlivy vzhledem ke krajině samé. Dostáváme se tak k problémům daleko širšího dosahu: člověk dnes krajinu potřebuje, vysoko ji hodnotí, vyhledává a tím ji (svou potřebou) ničí. Otázkou zůstává, do jaké míry je ochoten jednat pro její zachování, což v daném případě znamená, do jaké míry je ochoten omezit své nároky (Librová, 1987).

3.4.Paměť krajiny

Stejně jako se krajina skládá z jednotlivých prvků prostředí a jim přiřazených významů, také tzv. paměť krajiny vzniká propojením paměti prostředí a paměti nás lidí. Mluvíme-li o paměti krajiny jako paměti prostředí, myslíme tím takové projevy

minulosti, které jsou na naší lidské paměti nezávislé. V nejjednodušším případě to znamená, že se v prostředí okolo nás nachází řada objektů přetrvávajících z různých období minulosti dodnes. Nejedná se pouze o různé památky či významné stavby (hrady, zámky), ale také o přirozené tvary zemského povrchu (kopce, nížiny, údolí). Mohou to ovšem být i věci zcela běžné, o nichž takto obvykle neuvažujeme, jako třeba dům, ve kterém bydlíme. Tyto objekty nebo jejich soubory si také mnohdy stále ponechávají svůj význam, např. v situaci, kdy stávající prostorové uspořádání domů v sídle podmiňuje možnosti a směry rozvoje nové zástavby. Paměť krajiny však neznamená pouze to, že se prostředí okolo nás skládá z různých starých prvků a struktur (Kučera, 2009).

Když v roce 1995 vydal americký autor Simon Shama obsáhlou knihu „Krajina a paměť“,

a složku kulturní. Na úrovni přírody závisí paměť na: reliéfu, klimatu, substrátu a půdě a zejména na síti vodních toků a ploch. Na úrovni kultury závisí paměť na zachování všech druhů památek a jejich zapojování, třeba ve změněném významu, do života současné komunity. (Cílek, 2002).

Ačkoli krajina není osobou, někdy hovoříme o tom, že si tzv. „pamatuje“ a že si za určitých podmínek také zpětně „vybavuje“ některé momenty ze své minulosti. Části okolního prostředí se totiž občas spontánně vracejí k nějakému předchozímu stavu, např. řeka při povodni do původního nikdo netušil, jak velký zájem o tuto tematiku bude i v dalším desetiletí. Základním motivem Shamovy knihy je pokus o nalezení vztahu mezi krajinou a kulturou. Snaží se ukázat, že v krajině jde kultura před přírodou a že teprve podle našich kulturních zvyklostí jsme schopni krajiny rozeznávat a dávat jim jméno. Shama se zabýval tradičními krajinami jako je les či mořské pobřeží, ale dnes se jedná o něco jiného a pravděpodobně i důležitějšího, co má vztah k národní či generační identitě a pocitu zakotvení v době plné změn.(Cílek a kol., 2004).

Paměť krajiny má také složku přírodní řečiště. Obdobným jevem je zarůstání nevyužívaných zemědělských pozemků vegetací, kdy se na velké části území našeho státu vlastně jedná o počátek návratu k původnímu lesnímu porostu (Kučera, 2009).

Nicméně je třeba zdůraznit, že používání a význam termínu "paměti krajiny" je v tomto případě spíše metaforické. Především proto, že nemá nic společného s jakoukoli schopností krajiny si cokoliv pamatovat. Pouze formy života si mohou něco pamatovat. Termín paměť spíše odkazuje na schopnost starých map, které popisují

historické i současné krajiny a zaznamenávají, co se zde nacházelo a co se zde nachází nyní (Skaloš a Kašparová, 2012).

Paměť krajiny je spojena s tím, že krajina má kybernetiku, tj. zcela určitý specifický způsob sebeřízení. Kdyby krajina neměla zpětnovazebnou kybernetiku, chovala by se buď chaoticky, náhodně, neuspořádaně, anebo by postrádala čas. Existuje-li paměť, existuje i její ztráta. Paměť staré krajiny bývá mohutnější. Je to schopnost regenerovat dřívější stav. Systém s pamětí má v zásobě víc alternativních stavů schopných oživení (Sádlo, 1994).

Mnoho českých chráněných území je mimořádně malých – hodnotné jádro skalnaté stepi může mít rozlohu jen čtvrt hektaru, a přece na něm leží poslední lokalita některého vzácného druhu. Paměť české přírody v příliš mnoha případech závisí na tak malých a tím i zranitelných reliktech. O revitalizacích dnes slýcháme téměř výhradně v souvislosti s úpravami říčních toků a ploch, ale jejich budoucí význam bude nepochybně širší a bude se stále častěji týkat lomů, těžby písku, starých sadů a zarostlých strání. Je poměrně snadné docílit, aby po náležité úpravě tyto plochy vypadaly jako „skutečná“ příroda, ale bez drobných ostrůvků přírodní paměti je skoro nemožné docílit, aby se na tato místa přestěhovala dřívější, druhově bohatá příroda. (Cílek a kol., 2004)

Něco podobného se týká i stavebních památek. Už samotné slovo „památky“ ukazuje, že se zabýváme nějakým nositelem paměti. Může jím být gotický kostel stejně jako krajina samotná. Lidé spontánně obnovují kapličky a poutní místa, ale z mnoha budov zbyly jen obvodové zdi, fasáda, která vypadá jako bývalá památka, ale vnitřně je vyprázdněná a ztracená. Ruskin (1849) ve své knize „Sedm lamp architektury“ uvádí několik poznatků o historických objektech, které se dají aplikovat i na přírodu. Například, že památky nepatří nám, ale těm, kteří je vytvořili a těm, kteří přijdou po nás. Ten nejlepší přístup k minulosti je respekt a úcta.

Mezi základní prvky kulturní paměti tedy můžeme zařadit kontinuitu, vědomí historie, uspořádání přírodních a kulturních ploch, archeologické a stavební památky, nějaký druh posvátnosti a tu krásu krajiny, která vzniká jejím dlouhodobým a přitom citlivým využíváním.

Základní prvky přírodní paměti můžeme popsat jako systém vzájemných, opakujících se interakcí mezi klimatem, biotou a geologickým (tj. i půdním) prostředím.

Pocit minulosti je pevně spojen s očekáváním budoucnosti. Ztrácíme-li minulost,

zamlžuje se nám i budoucnost. Jsme-li nejistí, hledáme náповědu v minulosti. A to je snad ten hlavní důvod, proč se v současném proudu změn zastavujeme, abychom se mohli zamyslet a pohovořit si o věcech zdánlivě tak zbytečných jako je paměť krajiny či paměť místa (Cílek, 2002).

Paměť krajiny však není jen vlastností samotného prostředí okolo nás. Závisí také na tom, jaký význam jeho různým částem přikládáme. Z různých důvodů se nám totiž mnohé krajiny líbí a jiné nelíbí. Některé považujeme za významné a dobře si je pamatujeme, o jiných ani netušíme, jak vypadají. Krajiny si zpravidla pamatujeme, pokud se váží k důležitým událostem našeho života anebo pokud se stávají součástí naší identity – identity jedince nebo tzv. kolektivní paměti určitého společenství lidí (např. celého národa). Při spatření určité krajiny se nám mohou vybavit s ní spojené události (Kučera, 2009).

Sklenička (2003) definuje paměť krajiny jako schopnost udržet některé atributy krajiny, ale také jako schopnost tyto atributy regenerovat. Hovoříme tedy o existenci paměti krajiny v případě fyzických vlastností krajiny, ale také tzv. nehmotných či neurčitých pamětí krajiny. Genius loci je tedy mimo jiné důsledkem paměti krajiny.

3.4.1. Genius loci

Co to znamená, když se o nějakém místě řekne, že je obdařeno *geniem loci*? Slovníkový význam je jednoduchý. Toto latinské slovní spojení znamená v překladu duch místa. Například v římské mytologii se tímto spojením označoval duch nebo bůžek, ochránce místa a býval zobrazován jako had či postava s rohem hojnosti. V dnešním pojetí toto slovní spojení spíše vyjadřuje specifickou atmosféru místa nebo i širší oblasti, kterou lidé rozpoznali a na jakési úrovni s ní spolupracovali, znázorňovali ji poezií, sochami, architekturou, pověstmi či bájemi. Day (2002) uvádí, že místa schopná oslovit duši člověka působí jinak než místa, jež jsou pouze hezká.

Dobrým příkladem, na kterém lze osvětlit *genia loci* i přes obtížnou vyjádřitelnost jsou např. Stonehenge nebo megalitické řady a dolmeny v Carnacu v Bretani. Zde je to jaksi samozřejmé, nemusíme o tom ani přemýšlet, rozumíme tomu a na taková místa se vracíme (Day, 2002).

Duch místa živí přístup a činy těch, kteří ho řídí, stavějí, spravují a užívají. Kde se zničí místo, tam se zničí i kultura, následuje sociální i osobní znehodnocení. Každý

region měl strukturální systém odpovídající materiálům, klimatu a kultuře, což je něco, co by se z rozmaru nemělo zahodit (Day, 2002).

3.5.Místo

Místa, která obýváme, mívají pro nás často nejhlubší významy a bývají spojeny s velmi silnými, sentimentálními a citovými vazbami. Relph (1976) tvrdí, že prakticky u všech lidí pozorujeme hluboké spojení s místy, kde se narodili a vyrostli, kde žijí v současné době nebo tam, kde se delší dobu pohybovali či něco důležitého prožili. Tyto asociace, zdá se, představují zásadní zdroj jak individuálního, tak i kulturního ztotožnění se s konkrétními místy.

Svět čelí krizi v oblasti životního prostředí. Mezivládní porota pro změnu klimatu (IPCC, 2007), varuje poslední zprávou o globálním oteplování, že pokud se nám nepodaří výrazně snížit emise oxidu uhličitého, může s velkou pravděpodobností v některých částech světa brzy dojít k nedostatku vody, zatímco jinde se budeme setkávat se záplavami, hladomorem a pokračujícím úbytkem stanovišť. Znečištění následkem lidské činnosti již způsobilo otrávení řek, sníženou kvalitu ovzduší a vyhynutí celých druhů. Ačkoli se znepokojení ohledně životního prostředí za posledních několik desítek let zvýšilo, pořádná environmentální opatření stále schází (Finger, 1994). Klíčovou otázkou tedy je, jak podpořit pro-environmentální chování mezi jednotlivci, včetně opatření, která jsou určena k minimalizaci škod na životním prostředí nebo zlepšení podmínek životního prostředí, jako je například snížení domácí spotřeby energie, kompostování nebo přecházení na udržitelnější způsob dopravy.

Environmentální problémy ovlivňují životní prostředí včetně vlastních (estetických) významů, instrumentálních (cílených) významů, kulturních (symbolických) významů a individuálních (expresivních) významů (Williams, a kol., 1996). Tyto významy ovlivňují to, jak lidé vnímají podmínky prostředí a jak reagují na vlivy zasahující do životního prostředí (Kaltenborn, 1998).

V posledních 25 letech byly v souvislosti s celosvětovým hnutím na ochranu dědictví významných míst, vyjádřeny obavy o ztrátu individuality a jedinečnosti mezi různými místy jako dopad kulturní globalizace (Tuan, 1980).

Kvality našeho okolí, ať už jsou konfrontační nebo harmonické, v nás

rezonují. Rozladěné okolí provokuje sociální disharmonii a zvyšuje hladinu stresu. Poničená místa nás deprimují. Znásilněná místa nám dávají okázale najevo duchovní znehodnocení. Ale krásná místa jsou bez výjimky založena na „správnosti“, na ekologickém zdraví místa. Mají integritu a rovnováhu. Duch místa je tu posílen tím, že si jej ceníme. To vše se k nám vrací, protože duch, který místem prozaňuje, ovlivňuje naše cítění a utváří nás. Tím určuje, jak jednáme a kým jsme. (Cílek a kol., 2004)

Místo slouží jako fyzická reprezentace důležitých událostí, která obsahuje a udržuje jejich podstatu (Twigger-Ross a Uzzell, 1996).

Typů míst, ke kterým si lidé vytvářejí citová pouta je celá řada. Většinou se jedná o místa, která jim přinášejí nějaký užitek. Místa poskytující potřebné vybavení nebo prostředky na podporu jejich cílů. Z kulturního prostředí jsou to například jejich domovy, ulice či další bytové a nebytové prostory. Z přírodního prostředí potom například jezera, parky, stezky, lesy, hory atd. (Brown a Raymon, 2007).

3.6. Vztah k místu

Existuje několik spolu souvisejících konceptů uváděných v různé literatuře, které popisují interakce mezi člověkem a prostředím skrze subjektivní zkušenosti s určitými místy. Jedná se převážně o *place identity* (ztotožnění se s místem), *place dependence* (závislost na místě), *place attachment* (citový vztah k místu) a *sense of place* neboli smysl místa (Jorgensen a Stedman, 2006).

3.6.1. Place identity

Je jednou z koncepcí pojetí vztahu člověka k místu. Termín *place identity* neboli ztotožnění se s místem souvisí se způsobem, jakým lidé vnímají své prostředí skrze své smysly.

Tento pojem je spojován s představami o místech v oblasti geografie, městského plánování, městského designu, krajinářské architektury, psychologie životního prostředí, sociologie a ekologické sociologie (Kyle a kol., 2005).

Proshansky (1978) definoval *place identity* jako osobní ztotožnění jedince, určené vztahem k fyzickému prostředí, ovlivněné vědomými i nevědomými ideály, přesvědčením, preferencemi, pocity, hodnotami, cíly a dovednostmi.

Termín *place identity* bývá také definován jako vnímání jedince sebe

samotného jako člena určitého prostředí (Smaldone, 2006).

Williams a kol. (1992) naznačuje, že jednatel může vidět místo jako součást sebe sama a zároveň jako zdroj pro uspokojení svých cílů. Výsledkem může být silná citová vazba. Ztotožnění se s místem zahrnuje nejen fyzické začlenění do životního prostředí, ale také sociální prvky.

3.6.2. Place dependence

Stokols a Schumaker (1981) tvrdí, že existují dva faktory, které jednotlivci a skupiny využívají k určení *place dependence* neboli závislosti na místě. První z nich je kvalita současného místa a druhý je relativní kvalita srovnatelných alternativ. To značí, že jednatel nebo skupina jsou vázáni na určité druhy míst z funkčních důvodů.

Často může být závislost na místě spojena i s oblastí, kterou jedinci nikdy nenavštívili. A to převážně z toho důvodu, že jim tato oblast může poskytnout jedinečné prostředí pro dosažení jejich cílů (Scanell a Gifford, 2010a).

Závislost na místě se většinou týká konkrétních činností odehrávajících se v prostředí, s ohledem na to, že význam místa vytváří takové podmínky, které podporují zamýšlené použití (Schreyer a kol., 1981).

3.6.3. Place attachment

V překladu se dá pojem *place attachment* přeložit jako pouto, citový vztah nebo také oddanost k místu.

Je to mnohostranný a složitý jev, který zahrnuje několik aspektů mezi lidmi a místy zásadních pro tuto koncepci. Jedná se o souhru vlivů a emocí, poznání a přesvědčení. Lidé rozvíjí emoční vazby s takovými místy, které jim přinášejí uspokojení, podporují tvořivost a poskytují příležitosti pro soukromí, bezpečnost a klid (Altman, 1992).

Pojem *place attachment* byl zkoumán poměrně zešíroka, a tak je možno jej definovat různými způsoby. Tyto definice jsou většinou soustředovány do trojrozměrného organizačního rámce „člověk - proces - místo“ (Scanell a Gifford,

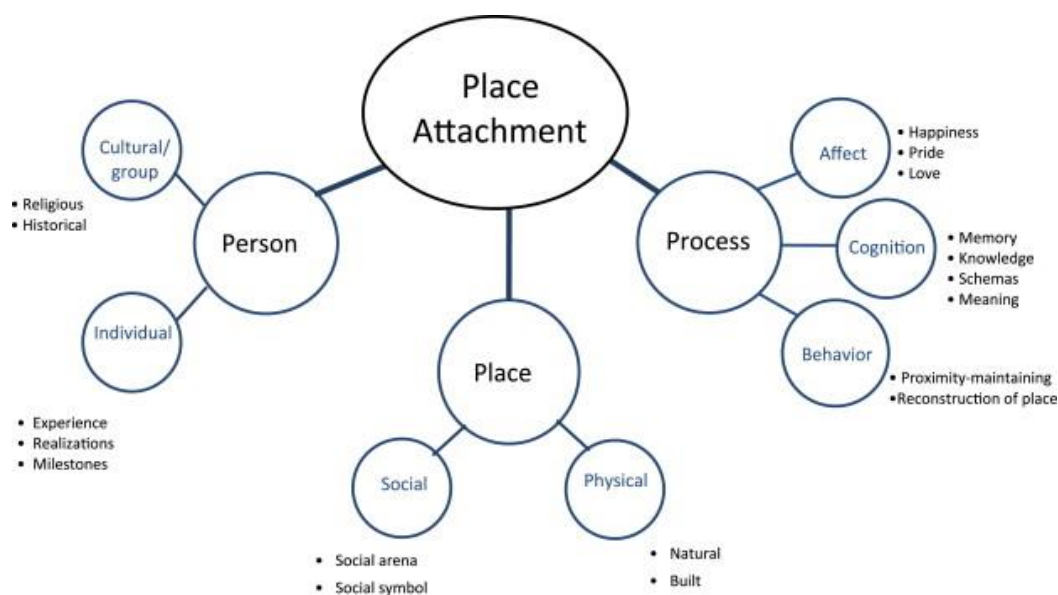
2010b).

Prvním rozměrem je člověk. To znamená každý, kdo má citový vztah k nějakému místu a zda je tento vztah individuálního či kolektivního charakteru.

Druhý rozměr vztahu k místu se týká způsobu, jakým se jednotlivci a skupiny vztahují k určitému místu a povahy psychologických interakcí, které se vyskytují v prostředí, a které jsou pro ně důležité. Existují tři psychologické aspekty spojené s vazbou k určitému místu, které jsou zdůrazňovány v různých teoretických definicích a to: ovlivnění, poznávání a chování. Některé definice zahrnují všechny tři z těchto složek a jiné zdůrazňují pouze jednu nebo dvě z nich.

Třetí rozměr se týká místa. Konkrétně toho, jakého charakteru dané místo je. Tento tří-dimenzionální rámec nás seznamuje s jednotlivými úrovněmi tohoto konceptu. Poznáním jednotlivých úrovní, dosáhneme komplexního pochopení vztahu k určitému místu (Scanell a Gifford, 2010a).

Obr. č. 1: Trojrozměrný organizační rámec place attachment, zdroj: Scanell (2010)

Citová vazba nebo chcete-li oddanost k místu, se vyskytuje na individuální a skupinové úrovni. Na individuální úrovni, to znamená osobní spojení jedince s daným místem. Například, citové pouto je silnější pro místa, která vyvolávají osobní vzpomínky. Tento typ přispívá k vlastnímu stabilnímu pocitu (Twigger-Ross a Uzzell, 1996). Na úrovni skupiny, se skládá ze symbolických významů k místům, která jsou sdílena mezi členy skupiny (Altman, 1992).

Autoři se domnívají, že různé významy pocházejí z historických událostí, náboženství a dalších zážitků společných pro členy skupiny a že tyto významy jsou předávány dalším generacím. Prostřednictvím náboženství jsou významy některých míst povýšeny do stavu posvátného (Mazumdar a Mazumdar, 2004).

Uctívaná místa jako např. Mekka či Jeruzalém nebo v menším měřítku kostely, chrámy, svatyně, pohřebiště, či duchovní místa v přírodě, jsou klíčová pro mnohá náboženství a jejich významy jsou sdíleny mezi věřícími. Přestože náboženství často určují, která místa jsou důležitá, mohou být náboženská spojení s místy také individuálního charakteru. Taková místa mohou získat duchovní význam prostřednictvím osobních zkušeností (např. zjevení) (Mazumdar a Mazumdar, 2004). Z tohoto důvodu není kulturní a individuální úroveň citového pouta k danému místu zcela nezávislá.

Jeden z důkazů citového pouta k místu pochází z literatury o vysídlení, kdy musejí lidé odcházet ze svých domovů například z důvodů přírodní katastrofy, války, přistěhovalectví nebo přemístění. Ve studii o vlivu vysídlení zkoumal Fried (1963) přestavbu jednoho projektu v Bostonu (USA) a její dopad na obyvatele, kdy se mnozí z nich byli nuceni přestěhovat. V podstatě tato rekonstrukce znamenala rozpad pevně spjaté komunity. Po této události mnoho obyvatel truchlilo a projevovaly se u nich příznaky lítosti a smutku. Fried (1963) dospěl tedy k závěru, že zármutek se neomezuje pouze na smrt milovaného člověka nebo podobně závažné situace, ale může vzniknout i v důsledku ztráty důležitého místa. Oddaní jedinci cítí na konkrétních místech větší pocit bezpečí, i když se jejich místo nachází například ve válečné zóně (Billig, 2006).

Vztah k místu může provázet řada emocí. Od lásky a spokojenosti, ke strachu, nenávisti a ambivalenci (Manzo, 2005).

Někdo považuje za významné místo domov, kde prožil dětství. To ale nemusí nutně znamenat, že vazba k tomuto místu je pozitivní. Nešťastné nebo traumatické zážitky v tomto místě mohou způsobit negativní pocity nebo dokonce odpor k němu. Ačkoli silné negativní vazby mohou vznikat i na takto důležitých místech, place attachment je obvykle definován v kladném slova smyslu. Jako touha udržovat si v blízkosti místa, která v nás evokují pozitivní emoce (Giuliani a Feldman, 2003).

Literatura o stesku po domově ukazuje, že někteří jedinci, kteří byli nuceni strávit delší dobu mimo svůj domov, vyjadřují velkou touhu vrátit se zpět, nebo alespoň tato místa navštívit, i když často může tento návrat zahrnovat velké úsilí či náklady (Riemer, 2004). Náboženské poutě jsou dalším způsobem chování, které je

dokladem úsilí, dostat se do blízkosti významného místa (Altman, 1992).

Prostřednictvím cest mimo svůj domov jsou jednotlivci schopni lépe pochopit a ocenit běžné aspekty místa, ve kterém žijí (Stepheson, 2008).

3.6.4. Sense of place

Někteří autoři jako například Jorgensen a Stedman (2001) naznačují, že pojem *sense of place* neboli smysl místa je nadřazený pojmům *place identity*, *place attachment* a *place dependence*. Schopnost vnímat okolí kolem nás mají do určité míry všichni. Sense of place však zahrnuje zkušenosti a také znalosti místní krajiny.

Termín smysl místa byl vyvinut během posledních desetiletích na základě teoretických a empirických prací. Zahrnuje citové vazby k místům, hodnotám, významům a symbolům míst, které jsou v podvědomí jednotlivých myslí, s obsahem kulturního, historického a prostorového kontextu (Williams a Stewart, 1998).

Avšak rozdíly v této definici jsou obrovské. Geografové argumentují, že pouto s významným prostorem nebo "smysl místa" je univerzální citová vazba, která splňuje základní lidské potřeby. Tato definiční rozmanitost je zrcadlem rostoucího zájmu k místu a může být vnímána jako pokrok v teoretickém vývoji celého konceptu (Relph, 1976; Tuan, 1974).

Různé studie zabývající se smyslem místa, přiřazují tomuto pojmu 4 rozhodující rozměry:

- 1) Biofyzikální kontext, který zahrnuje vliv přírodních a vytvořených prostředí, stejně jako znalosti, hodnoty a postoje v oblasti životního prostředí.
- 2) Psychologické prvky a to převážně citové vazby k místu zahrnující fyzickou a psychickou závislost na daném místě.
- 3) Sociálně-kulturní prvky, vztahující se na vliv sociálního a kulturního společenství.
- 4) Politické a ekonomické prvky, které jsou odrazem lokalizovaných procesů, vznikajících reakcí různých vlivů na daném místě se sociálně-kulturním prostředím (Steele, 1981).

Smysl místa je něco, co jsme sami vytvořili v průběhu času. Je to výsledek zvyku či zvyklostí a je posílen tím, co by se dalo nazvat jako smysl pro opakující se události (Gustafson, 2001).

3.7. Místo zvané domov

Doma se cítíme tam, kde nemáme potíže s orientací, kde jsme svým okolím začleněni do složitých vztahů světa tak samozřejmě, že si tyto vztahy jdoucí mimo náš okamžitý úzký horizont vůbec nemusíme uvědomovat. To je ovšem něco, co se buduje velmi složitě a většinou i velmi dlouho. Něco, kde kultura či umělé pěstování a budování, vyžaduje stálý citlivý respekt vůči původním přirozeným strukturám i vůči širšímu okolí. Bez toho jsou naše zásahy do krajiny pouhou devastací. Panelákové sídliště, scelený lán nebo umělý „les“ v podobě monokultury ochuzují krajinu nejen biologicky a esteticky, ale narušují její původní strukturu a neposkytují ani dostatek struktury nové. Kulturní krajina je širším prostorem domova (Kratochvíl, 1994).

Pojem domov přesahuje materiálové charakteristiky domácího prostoru. Je to prostor, který lidé učinili významným. Domov je termín protkáno osobními významy lidí, pro které tento pojem znamená různé věci, v různých dobách a v rozličných kontextech (Easthorpe, 2004). Tyto významy jsou neustále vyhodnocovány a obnovovány s ohledem na měnící se fyzické a sociální vztahy s místem. Proto je pojem domova třeba zkoumat v rámci jednotlivých teoretických, sociálních a kulturních souvislostí.

Domov, může být chápán jako implicitní psychologická struktura. V průběhu každodenního života máme tendenci přehlížet jeho význam. Nicméně v okamžicích změny nebo přesunu, kdy je ohrožena vazba mezi osobou a místem, je význam závislosti k danému místu velice zřejmý. Ztráta místa má tendenci vyvolávat silné sociální a psychologické reakce právě proto, že s sebou nese riziko ztráty sebe sama. (Dixon a Durrheim, 2004)

Pro většinu účastníků je (co se důležitosti a významu týče) na prvním místě fyzická struktura domu. To převážně proto, že dům slouží jako zřetelný bod pro individuální či sdílené vzpomínky a funguje jako klíčový bod pro sociální výměnu. A dále samozřejmě také důležití, blízcí lidé, včetně rodiny a přátel (Wiborg, 2004).

4. Metodika

4.1. Sledovaná lokalita

Pro tento výzkum zaměřený na kulturní hodnoty krajiny, byla zvolena obec Velké Přílepy, nacházející se ve Středočeském kraji, v okrese Praha-západ. Obec splňuje stanovenou podmínku a to, aby se počet obyvatel této obce pohyboval v rozmezí 1000 – 3000 obyvatel v suburbánní oblasti Prahy. Tato podmínka byla stanovena kvůli dostatečnému počtu respondentů všech skupin. Tato práce je součástí většího výzkumu, který zkoumá různé lokality v České republice a jehož součástí je standardizovaný dotazník platný pro všechny tyto zkoumané lokality.

4.2. Podoba dotazníků

Dotazník (příloha č. 1) je tvořen ze dvou částí (textové a mapové) v papírové podobě. Textová část obsahovala 32 otázek. Z toho 9 otázek z toho bylo zaměřeno na sociodemografické údaje a ostatní otázky se týkaly spíše vztahu respondentů k obci, krajině a okolí. Tyto otázky jsou kombinovány s uzavřenými i otevřenými typy otázek. Vyplnění textové části zabralo respondentům přibližně 15 – 20 minut.

Mapová část byla tvořena samostatnou mapou, do které se se vyznačovala jednotlivá místa a trasy, které respondenti nejvíce navštěvovali, a které měli v oblíbenosti. Vyznačeno zde mohlo být maximálně 5 míst a 5 tras. Poté se byly vyplněny otázky související s těmito místy a trasami. Vyplnění mapové části zabralo přibližně 15 – 30 minut.

4.3. Kvótní výběr

Kvótní výběr je nejpoužívanější alternativou za náhodný vzorek. Volba respondenta je v zásadě ponechána tazateli, jenž musí zaručit naplnění kvót, aby bylo možné prohlásit, že vzorek je pro danou populaci reprezentativní. Běžnými kvótami jsou pohlaví a sociální vrstva, ale jsou také často spojovány tzv. kombinované (vázané) kvóty. Hlavními výhodami kvótního výběru jsou nízké náklady a také vyšší produktivita. Z ostatních výběrů, tzv. nepravděpodobnostních, bývá kvótní výběr v sociologickém výzkumu užíván nejčastěji. Název tohoto typu výběru je odvozen od

kvót, kterými je vymezen rozsah výběru jednotlivých, nejčastěji demografických nebo sociálních skupin. Kvóta je číselný údaj udávající tazateli kolik má dotazovat žen, kolik mužů nebo kolik má vyhledat obyvatel s pouze ukončeným základním vzděláním, kolik s maturitou, kolik s vysokoškolským vzděláním apod.

Dle Foreta (2006) spočívá kvótní výběr v tom, že se snažíme výběrem vytvořit přesnou napodobeninu základního souboru. Určíme postup výběru jednotek na základě znalosti struktury základního souboru. Seznámíme se například se sociálně-demografickými charakteristikami obyvatel daného území z údajů statistických. Podle těchto charakteristik neboli jejich procentuálních zastoupení potom sestavíme kvóty pro výběr tak, aby byla ve vybraném souboru zachována proporčnost vybraných sociodemografických skupin.

Bylo tedy zapotřebí získat kvalitně vyplněné dotazníky. Toho jsem docílil pravidelnými návštěvami Velkých Přílep a tyto dotazníky jsem vyplňoval informacemi získanými přímo od oslovených respondentů. Velkou výhodou tohoto způsobu je mimo jiné to, že při osobní komunikaci jsou respondenti více zaujati a mohl jsem tak získat zajímavější odpovědi.

V tabulce č. 1 obsahující reprezentativní vzorek, můžeme vidět zastoupení v jednotlivých kategoriích (tj. pohlaví, věk v rozmezí 18 – 29, 30 – 39, 40 – 49, 50 – 59, 60 – 69, 70 a více, ekonomickou aktivitu jako je zaměstnání, nezaměstnanost a ekonomickou neaktivnost, vzdělání s nabídkou základního, středního, a vysokoškolského vzdělání).

Tab. č.1 - Průměrné zastoupení obyvatel Velkých Přílep v daných kategoriích (Český statistický úřad, 2015)

	Muži	Ženy				
Pohlaví	52	48				
Věk	18-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70 a více
	19	21	29	15	12	4
Ekonomická aktivita	Zaměstnaní	Nezaměstnaní	Ekonomicky neaktivní			
	67	10	23			
Vzdělání	ZŠ a nedokončené	SŠ bez maturity	SŠ s maturitou	Vysokoškolské		
	11	30	36	23		

Výběr respondentů měl několik kritérií. Cílová skupina respondentů byla tvořena lidmi, kteří museli bydlet ve Velkých přílepech a museli být starší 18 let. Dotazníkové šetření podstoupilo celkem sto respondentů. K dotazování jsme potřebovali plnoleté občany, aby byla dodržena etika tohoto výzkumu.

4.4. Zpracování získaných dat, použité statistické metody

Po vyplnění dotazníků a mapových listů respondenty, byla všechna získaná data převedena do elektronické podoby v programu MS Office Excel. Z údajů ve vytvořených tabulkách a grafech byly stanoveny hypotézy, jež byly poté za pomoci adekvátních statistických metod interpretovány a vyhodnoceny. Výsledkem šetření bylo vždy potvrzení nulové hypotézy (H_0), nebo její vyvrácení a tedy přijetí hypotézy alternativní (H_1).

Mapová část, do které respondenti měli možnost zakreslit nejvíce využívané či pro ně důležité trasy a místa byla zpracovávána pomocí programu ArcMap 10.2.

Získaná data byla využita ke stanovení frekvenčních analýz a dále podrobena zkoumání přes stanovené hypotézy (příloha č. 2). Hypotézy umožňují posoudit, zdali vybraná data odpovídají předpokladům, které jsme si stanovili. K vyhodnocení dat a tvorbě hypotéz z dotazníkového šetření je potřeba uvést, že u některých bylo nezbytné sloučit kategorie pro nedostatek dat či jejich úplnou absenci. Jak již bylo zmíněno, srovnáváme vždy dvě hypotézy. Hypotéza tzv. nulová je ta, kterou testujeme a je označována jako H_0 . V protikladu k nulové hypotéze je tzv. alternativní hypotéza, která je označována jako H_1 . Obvykle se alternativní hypotéza vyjadřuje jako „existence závislosti“ mezi proměnnými. Jde o logický opak nulové hypotézy. Testování hypotéz je tedy proces, při němž se na základě náhodného výběru rozhodneme pro testovanou nebo alternativní hypotézu.

Jednotlivé hypotézy byly testovány a vyhodnoceny pomocí Chí-kvadrát testu nezávislosti. Testem stanovíme pravděpodobnost, se kterou zjištěný rozdíl mezi očekávanými a aktuálními hodnotami stanoví, zda vzorek dat odpovídá předpokládanému rozdělení.

Aktuální hodnoty jsou tedy hodnoty získané z vyplněných dotazníků. Očekávané hodnoty získáme pomocí výpočtu, při němž využíváme právě hodnot aktuálních.

Níže budou blíže specifikovány použité postupy pro výpočet potřebných hodnot.

Chí-kvadrát test:

$$\chi^2 = \sum_{i=1}^n \frac{(O_i - E_i)^2}{E_i}$$

kde:

O_i = pozorovaná frekvence

E_i = očekávaná, předpokládaná (teoretická) frekvence, dle nulové hypotézy

n = počet sčítanců

Výpočet očekávané hodnoty:

*Očekávaná hodnota = součet ve sloupci / celkový počet * součet v řádku.*

Stanovení hladiny významnosti:

Další krok při testování statistických hypotéz spočívá v určení hladiny významnosti testu. Pokud je tato hladina menší než námi stanovená hladina významnosti $\alpha = 0,05$, pak hypotézu H_0 zamítáme a potvrzujeme hypotézu H_1 , která nám určuje závislost obou znaků. Naopak, pokud je rozdíl větší než 0,05, hypotézu H_0 nezamítáme a můžeme ji předpokládat. Hodnota 0,05 bývá pro tyto výzkumy používána nejčastěji a pomocí této hodnoty získáme 95 % jistotu správného rozhodnutí.

Stupeň volnosti:

Stupeň volnosti je parametr sloužící pro výpočet statistického vyhodnocování, který značí počet nezávislých parametrů. Zjistíme jej pomocí vzorce:

$$\text{Stupeň volnosti} = (r - 1) * (c - 1)$$

kde:

r = počet sloupců v tabulce

c = počet řádků v tabulce

Kritická hodnota:

Výsledek získaný za použití Chí-kvadrát testu porovnááme s kritickou hodnotou (n), která odpovídá zvolené hladině významnosti při daném počtu stupňů volnosti

$$n = \text{hladina významnosti} * \text{stupeň volnosti}.$$

Pokud je výsledek větší, než srovnávací kritická hodnota n , lze předpokládat, velký rozdíl mezi aktuálními a očekávanými hodnotami, a proto zamítáme hypotézu H_0 . Naopak, pokud je výsledek menší, hypotézu H_0 nezamítáme a můžeme jednotlivá tvrzení předpokládat jako nezávislá. Chí-kvadrát test ověřuje, zda mohou být rozdíly skutečných a očekávaných četností pouze náhodné (proměnné jsou nezávislé) nebo jsou příliš velké na to, aby byly pouze náhodné, tedy jsou statisticky významné (mezi proměnnými existuje vztah). Výsledky chí-kvadrát testu nevypovídají o síle vztahu, pouze potvrzují, či vyvrací nulovou hypotézu.

Pro zjištění síly závislosti při dané hladině významnosti α , použijeme Cramérův koeficient:

$$C_r = \sqrt{\frac{\chi^2}{n \min(r-1, s-1)}}$$

kde:

$$m = \min \{r, s\}$$

Tento koeficient nabývá hodnot v intervalu od 0 do 1. Čím více se blíží jeho hodnota 1, tím větší je míra závislosti mezi proměnnými X a Y. Hodnota koeficientu blížící se k 0 poukazuje na malou závislost mezi proměnnými X a Y, závislost je tedy volnější. (Hindls a kol., 1999). V tabulce č. 2 je znázorněn význam hodnot Cramérova koeficientu.

Tab. č. 2 - Význam hodnot Cramérova koeficientu:

0 až 0,1	zanedbatelná závislost
0,1 až 0,3	slabá závislost
0,3 až 0,7	střední závislost
0,7 až 1	silná závislost

4.5. Dotazníkové šetření

Výzkumy prováděné pomocí dotazníkového šetření můžeme měřit sociologické jevy a také jejich analýzy za použití matematických modulů a statistických metod. Dotazníky jsou zaslány či předloženy osobně vybrané skupině lidí. Díky této metodě je možné sesbírat velké množství dat s méně podrobnými informacemi. Tyto informace mohou být aplikovány na širší okruh lidí.

K tomuto výzkumu byl zhotoven dotazník s názvem „Vnímání krajiny v okolí Velkých Přílep“, skládající se z 32 otevřených otázek. Respondenti byli v tomto dotazníku vyzváni k co nejpřesnějšímu vyplnění dotazovaných otázek a poté k vyznačení několika tras do přiložené mapy. Mapa se týkala Velkých Přílep a okolí a zde měli dotazovaní lidé za úkol čísla 1 až 5 vyznačit, které trasy v okolí obce jsou jejich nejoblíbenější či nejpoužívanější (v nabídce bylo celkem 5 tras).

Vyplňování dotazníků probíhalo v období od 5. 8. 2014 do 24. 11. 2014. Při získávání informací jsem většinou navštěvoval respondenty přímo u nich doma, kde jsem jim vysvětlil svůj záměr a pomohl s vyplněním dotazníku. U většiny z nich se mi dostalo poměrně vstřícné odezvy a ochoty poskytnout požadované informace. Z důvodu časové vytíženosti některých respondentů, jsem několika jedincům pouze představil svůj záměr a předal dotazníky k pozdějšímu vyplnění. Vyplněné dotazníky jsem si poté vyzvedl při následující návštěvě Velkých Přílep.

4.6. Mapové šetření

Při zadávání bodů do mapy uváděli respondenti název místa, poté zvolili z nabídky důvodů, za jakým účelem místa navštěvují a seřadit je podle oblíbenosti či důležitosti.

Byly také stanoveny hypotézy, zda existuje spojitost mezi počtem zadaných bodů v mapě a faktory jako například věk, vzdělání, frekvence návštěvnosti atd. Závislost byla prokázána pouze mezi počtem let strávených v obci a počtem zadaných bodů v mapě.

Pro vyhodnocení mapové části dotazníkového šetření jsem použil software Arc GIS 10. 2. (ESRI). Získaná data zde byla převedena do formátu shp. (shapefile) a tyto údaje tak bylo možné zobrazit jako body a vytvořit z nich mapové výstupy. Podkladem pro tyto výstupy byly mapy získané z prohlížečské služby WMS, dostupné

z internetových stránek Českého úřadu zeměměřičského a katastrálního. Použita byla především ortofoto mapa.

V mapových přílohách bude názorně zakresleno, jaký význam mají pro obyvatele Velkých Přílep jimi vyznačená místa.

5. Charakteristika území

5.1. Základní údaje

Obec Velké Přílepy patří administrativně pod okres Praha - západ a náleží pod Středočeský kraj, nachází se asi 12 km severozápadně od centra Prahy. Příslušnou obcí s rozšířenou působností je město Černošice, ležící asi pětadvacet kilometrů západně od Velkých Přílep. Rozvoj obce je vhodný pro bydlení a příměstskou rekreaci, rozvíjení a obnovu zejména přírodních hodnot. Život obce je velmi ovlivněn jeho blízkostí k hlavnímu městu Praze a jeho snadnou dostupností k ní.

Obec je stabilizována v plošném uspořádání kompaktního sídla. Rozvoj v posledních dvou desetiletích probíhal na volných, převážně zemědělských plochách navazujících na zastavěné území. Díky překotnosti a nesystémovosti tohoto rozvoje došlo k narušení původní urbanistické struktury obce. Dominantní prostor podél potoka byl různými zásahy výrazně znehodnocen, přesto se ale jedná o jednu z posledních dochovaných hodnot na území obce.

Obec má výrazný rekreační potenciál jako dopravní trasa pro přístup do obce Okoř. Přímo v katastru Velkých Přílep a Kamýku u Velkých Přílep je jen minimální možnost rekreace. Významným aspektem pro zvýšení rekreačního potenciálu obce může být nově navrhovaný golfový areál. Ten přinese obci na jednu stranu nově upravenou plochu místního hřiště, ale zároveň s sebou nese i zvýšení hustoty dopravy a tím větší zatížení na místní životní prostředí.

Velké Přílepy leží v průměrné výšce 275 metrů nad mořem. První zmínku o obci můžeme nalézt v historických pramenech z roku 1357. Celková katastrální plocha obce je 567 ha, z toho orná půda zabírá šedesát procent.

V této středně velké obci je evidováno 59 ulic, 1 079 adres a ke dni 1. 1. 2014 ji trvale obývá 3120 obyvatel (www.velke-prilepy.cz, 2015).

Obr. č. 2 – znak obce, zdroj: velke-prilepy.cz

Obr. č. 3 – vlajka obce, zdroj: velke-prilepy.cz

5.2. Historie Velkých přílep

Fyzický rozvoj měst a obcí ve volné krajině je stejně starý jako usídlování lidí a výstavba sídlišť. Všechna úspěšná centra postupně kapacitně naplnila plochu svých vnitřních hradeb a začala expandovat do svého nejbližšího okolí. Města jako centra nejdříve obchodu, od 18. století průmyslu a od pol. 20. století jako centra služeb, byla vždy přirozeným lákadlem pro nově příchozí obyvatelstvo, především ze zemědělských oblastí. Migrace obyvatel do měst a rozšiřování sídel do volné krajiny je tedy nedílně spjat s vývojem lidské civilizace a v mnohých částech světa přetrvává dodnes (<http://www.indikatory.eu/>).

Oblast Velkých Přílep je spolu s okolními archeologickými lokalitami v Únětčích, Černém Volu a Libčicích nad Vltavou jednou z nejstarších sídelních oblastí v Čechách, obývanou soustavně již od mladší doby kamenné. Archeologické výzkumy v tomto regionu zahájil ve čtyřicátých letech 19. století jeden z prvních průkopníků české archeologie Václav Krolmus a pokračovalo v nich archeologické oddělení Národního muzea v Praze o půl století později pod vedením dr. J. L. Piče. Vykopávky pokračují až do současnosti, především záchrannými výzkumy v místech rozsáhlejší výstavby: teletníku v Kamýku v r. 1972, rodinných domků firmy H-systém v letech 1994-1995, domků v lokalitě U rybníčku v roce 1999 a v obytném parku společnosti Austria Real Invest v roce 2000.

Výsledkem těchto výzkumů je řada významných nálezů prakticky ze všech prehistorických období. Sídlíště kultury nálevkovitých pohárů z pozdní doby kamenné (3500 - 2000 př. n. l.) v místech dnešní Dvořákovy a Smetanovy ulice je největším dosud objeveným sídlíštěm této kultury v Čechách.

Další rozsáhlé sídlíště na jižním okraji obce na tzv. Ženíškově poli spadá do období únětické kultury (starší doba bronzová v letech 2000 - 1800 př. n. l.). Za pozornost stojí i objev velkého jezdeckého hrobu z doby stěhování národů v 6. stol. n. l. (<http://www.turistika.cz>).

Z prehistorického osídlení se v raném středověku konstitovala na území obce dvě sídlíště. Ves Velké Přílepy, poprvé písemně zmíněna v listině z roku 1228, patřila zčásti Svatovítské kapitule na Pražském hradě a zčásti kapitule u sv. Jiří. Za husitských válek se kapitulního majetku zmocnili Pražané a v roce 1436 byly císařem Zikmundem obě části vsi dány do zástavy světské vrchnosti. Za vlády Ferdinanda I. v 1. polovině 16. století získala celé Přílepy Svatovítská kapitula, které pak patřily, s výjimkou

krátkého období let 1620-1623, až do zrušení poddanství v roce 1848. Druhé sídliště - ves Kamýk, bylo zmíněno poprvé také v roce 1228 jako majetek kláštera benediktinek u sv. Jiří na Pražském hradě. Za husitských válek byl Kamýk benediktinkám odebrán a ze světského držení se jim vrátil zpět až v roce 1572. Po zrušení kláštera v roce 1782 připadl královské komoře, od níž ho v r. 1797 koupil spolu se sousedními Státnicemi, (k nimž Kamýk patřil od roku 1627), nejvyšší rakouský maršálek hrabě Rudolf Špork. V 19. století patřila ves baronům Dlouhoveským z Dlouhé Vsi, kterým po zrušení poddanství náležel již jen dvůr čp. 18 (u restaurace Špýchar). Naproti němu se nacházel svobodný Světlíkovský dvůr, který do roku 1704 náležel ke karlštejnským lénům. Jeho držitelé byli povinni vykonávat vojenskou či jinou službou na hradě Karlštejně.

Obě osady se nijak nevymykaly z podoby běžné středověké a raně novověké vsi. Podle kapitulního urbáře, do kterého se zapisovali držitelé gruntů a jejich poddanské závazky vůči vrchnosti, bylo v Přílepech v roce 1616, 13 gruntů a krčma. V samém závěru třicetileté války roku 1648 však byly vsi vydrancovány švédskými vojáky generála Koenigsmarka. Znovu osídleny byly až v druhé polovině 17. století. V tereziánském katastru z 1. poloviny 18. století je v Přílepech i v Kamýku zapsáno shodně po 10 hospodařících rolnících. Díky příhodné poloze u hlavní velvarsko-teplické silnice se obě vsi postupně rozrůstaly (v roce 1895 žilo v Přílepech celkem 272 a v Kamýku 372 obyvatel) a roku 1869 získaly i svou poštu. Významná byla židovská komunita, která měla v Kamýku dokonce svoji synagogu u křižovatky silnic na Noutonice a Lichoceves. Tehdy už byly ovšem obě katastrální obce sloučeny do jedné politické obce se společnou samosprávou (stalo se tak roku 1859).

Za druhé světové války zde a v okolí probíhal aktivní protifašistický odboj, po jehož rozbití byla řada odbojářů zatčena a vězněna. V poválečném období se stala z Velkých Přílep středisková obec, která zahrnovala i dříve samostatné obce Lichoceves, Noutonice, Okoř, Svrkyni a Úholičky. V roce 1950 bylo založeno zemědělské družstvo, z něhož se postupem doby vyvinul zemědělský velkopodnik „JZD Rudá Záře“, který navštívil v roce 1991 i prezident Václav Havel. V pounorovém období a zejména od 70. let byla rozšířena výstavba rodinných a bytových domů, díky které však bylo zdemolováno několik starších statků. To mělo za následek zejména v přílepské části obce nenahraditelnou devastaci původní urbanistické struktury. Další stavební rozvoj velkých projektů započal druhou polovinou 90. let. V této době se však pět původně sloučených obcí opět osamostatnilo a tak Velké Přílepy přivítaly nové

tisíciletí v původních katastrálních hranicích svých dvou historických vesnic.

Co se týče historických stavebních památek, je obec v tomto poměrně chudá. Z původní lidové architektury se prakticky nic nedochovalo, jelikož kvůli úrodné půdě a s tím souvisejícím značným bohatstvím sedláků, byla stará zástavba záhy nahrazena moderními přestavbami. Velké Přílepy patřily k únětické a Kamýk k noutonické faře, proto zde nebyl postaven kostel, ale pouze kapličky na návších. Památkově chráněn jsou tak pouze hodnotný barokní Špejchar v areálu kamýckého dvora a od roku 2009 ještě kaple Panny Marie (<http://www.npu.cz/>; <http://www.velke-prilepy.cz>).

Obr. č. 4 – Dřívější podoba kaple sv. Gottharda

Zdroj: www.velke-prilepy.cz

Obr.č. 5 – Současná podoba kaple sv. Gottharda

Zdroj: www.velke-prilepy.cz

5.3.Širší vztahy

Obec a její okolí se může chlubit několika přírodními i kulturními památkami a zajímavostmi. Přímo v obci se nachází kaple sv. Gottharda a kaple Panny Marie. K místním pamětihodnostem patří také barokní budova Špejchar v areálu kamýckého dvora, jenž patří mezi chráněné památky. V květnu roku 2014 zde byla zpřístupněna nová stezka na vrchol skalky Kamýk k památníku Křížek. Zde se údajně také nachází energetické místo, jehož nadprůměrná síla vychází z vysoké zemské energie a při meditacích se zde dá komunikovat se Zemí i s kosmem. Toto zvláštní místo mělo pro obyvatele velký význam již v dávných dobách a je tomu tak i dnes.

V okolí obce leží několik dalších krásných a významných míst. Z těch nejbližších například obec Okoř se stejnojmennou zříceninou hradu, kde se mimo jiné koná každoroční letní hudební festival, dále zámek a kostel sv. Víta v Tuchoměřicích, Středočeské muzeum, zámek v Roztokách u Prahy, zámek Statenice, zámek Horoměřice, slovanské hradiště a rotunda Budeč nad vesnicí Kováry a samozřejmě hlavní město Praha. Ze zajímavých míst v širším okruhu stojí za zmínku například zámek Buštěhrad nebo město Lidice. Celá obec Velké přílepy je obehána zemědělskými plochami.

Co se týče infrastruktury a občanské vybavenosti obce jsou na tom Velké Přílepy poměrně dobře. Nachází se zde obecní úřad, obecní policie, stavební úřad, pošta, samostatná ordinace praktického lékaře, lékárna, obchod s potravinami, mateřská škola, základní škola 1. i 2. stupně a základní umělecká škola. Pro volný čas, odpočinek a zábavu je v obci veřejná knihovna, kino, kulturní zařízení, centrum volnočasových aktivit a dům u Korychů, kde se konají různé kulturní akce a zároveň se zde nachází také galerie. Pro sportovní účely mohou občané využívat fotbalové hřiště TJ Sokol Velké Přílepy, tělocvičnu, ale také dětské hřiště či bowlingové dráhy. Obec je plynofikována, má vybudován vodovod a kanalizaci.

Dopravní infrastruktura je zde vzhledem k velikosti obce také dostačující. Nejvyužívanější autobusové spojení Velké Přílepy – Praha a naopak, jezdí několikrát za den a k zastávce Praha – Dejvická trvá cesta necelých 30 minut. Železniční doprava se zde nenachází. Obcí prochází značená turistická trasa i dvě cyklistické trasy.

Obr. č. 6 – Poloha Velkých Přílep, zdroj: <http://ftp.meteor.cz>

5.4. Statistické údaje o obci

Tab. č. 3 – Počet obyvatel pro rok 2014, zdroj: Český statistický úřad, 2014

Počet obyvatel						
	Počet bydlících obyvatel k 1. 1. 2014	Počet obyvatel ve věku				Střední stav obyvatel k 1. 1. 2014
		0-14 let	15-59 let		60-64 let	65 a více let
Celkem	3 120	770	1 989	133	228	3 097
Muži	1 523	396	976	59	92	1 510
Ženy	1 597	374	1 013	74	136	1 587

Tab. č. 4 – Míra nezaměstnanosti pro 2014, zdroj: Český statistický úřad, 2014

	Míra registrované nezaměstnanosti
Celkem	8,67%
Muži	8,05%
Ženy	9,43%

Tab. č. 5 – Využití plochy území, zdroj: Český statistický úřad, 2014

Celková výměra (ha)	568
Orná půda (ha)	341
Chmelnice (ha)	0
Vinice (ha)	0
Zahrady (ha)	22
Ovocné sady (ha)	48
Trvalé travní porosty (ha)	67
Zemědělská půda (ha)	478
Lesní půda (ha)	17
Vodní plochy (ha)	2
Zastavěné plochy (ha)	22
Ostatní plochy (ha)	50
Koeficient ekologické stability (%)	0,38

5.5. Klimatické, geologické a geomorfologické podmínky

Jak již bylo uvedeno výše, Velké Přílepy se nacházejí v okrese Praha – západ, asi 12 km severozápadně od centra hlavního města Prahy. Díky své blízkosti k Praze se na oblast této obce vztahují velmi podobné klimatické podmínky. Obec Velké Přílepy je obklopena zemědělskými plochami a leží v poměrně nížinné oblasti (asi 275 m. n. m).

Podnebí je mírné, průměrná roční teplota se pohybuje mezi 8,2 – 10,2 °C. Průměrný roční úhrn srážek se pohybuje v rozmezí 580 – 590 mm. V nejméně chladném měsíci lednu je průměrná denní teplota 1 °C a noční -3 °C. V nejteplejším měsíci červenci je průměrná denní teplota 24 °C, noční 13 °C. Relativní vlhkost vzduchu se celoročně pohybuje mezi 65 až 90 % (portal.chmi.cz, 2014).

Povrch území tvoří řada vzájemně odlišných geomorfologických oblastí. Oblast spadá pod geologickou jednotku Českého masívu, který náleží k té části Evropy, která byla formována kadomskou orogenezí. Geologická stavba středočeské oblasti je dosti složitá. Tvoří ji řada dílčích krystalinických jednotek budovaných metamorfovanými a magmatickými horninami a jednotky sedimentárních hornin prostoupené horninami vulkanickými. Co se týče geologického podloží, nachází se v této oblasti převážně podloží terciéru a svrchní křídly. Horninově převládají různé typy klastických sedimentů, zpevněných i nezpevněných. Převažujícími typy půd jsou zde černozemě a kambizemě (www.geology.cz, 2013).

Geomorfologicky se zájmová oblast nachází na pomezí Pražské plošiny a Středolabské tabule. Pražská plošina se dělí ještě na dvě podřízené jednotky a to Říčanskou a Kladenskou plošinu. Podřízenými jednotkami Středolabské tabule jsou: Nymburská kotlina, Čáslavská kotlina, Mělnická kotlina, Mrlinská tabule a Českobrodská tabule.

Obr. č. 7 – Letecký snímek Velkých přílep, zdroj: www.velke-prilepy.cz

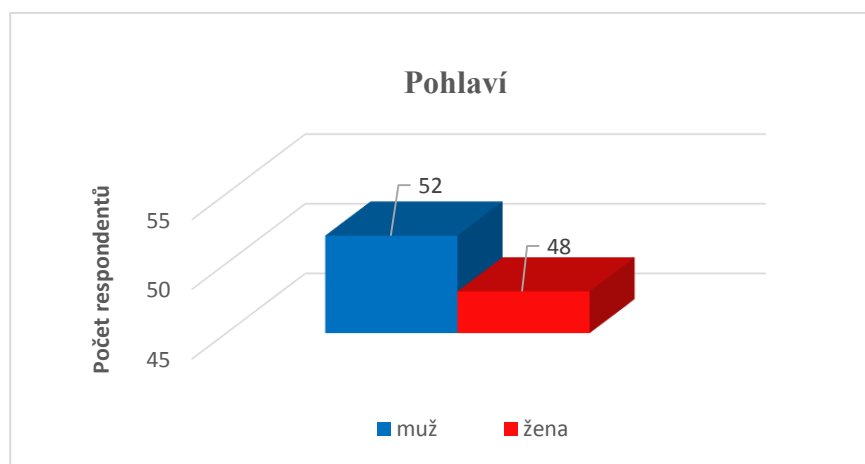
6. Výsledky

6.1. Vyhodnocení dotazníků

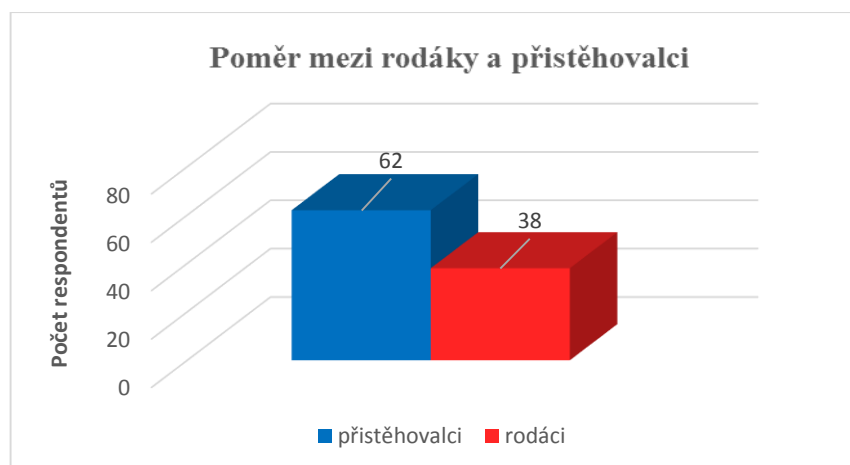
6.1.1. Základní sociodemografické údaje

Z celkového počtu 100 respondentů, bylo dotazováno 52 mužů a 48 žen, z nichž 38 byli lidé rodilí a 62 lidé co se do Velkých Přílep přistěhovali.

Graf č. 1 – Zastoupení respondentů dle pohlaví

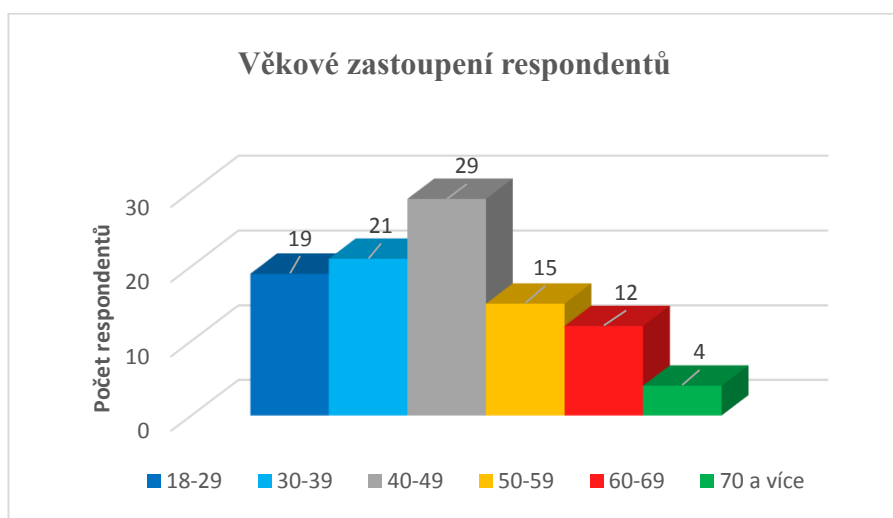
Graf č. 2 – Poměr mezi rodáky a přistěhovalci

6.1.2. Věkové zastoupení obyvatel

Dotazovaní byli rozřazeni do šesti věkových skupin (18 - 29 let, 30 – 39 let, 40 – 49 let, 50 – 59 let, 60 – 69 let, 70 a více let). Lidé mladší osmnácti let se tohoto výzkumu nezúčastnili. Nejvíce respondentů bylo zastoupeno ve věkové skupině 40 – 49 let, což tvořilo 29 % z celkového počtu. Nejmenší zastoupení tvořili lidé starší sedmdesáti let s pouhými 4% z celkového počtu dotazovaných lidí. Zastoupení všech věkových skupin ukazuje **Graf č. 3**.

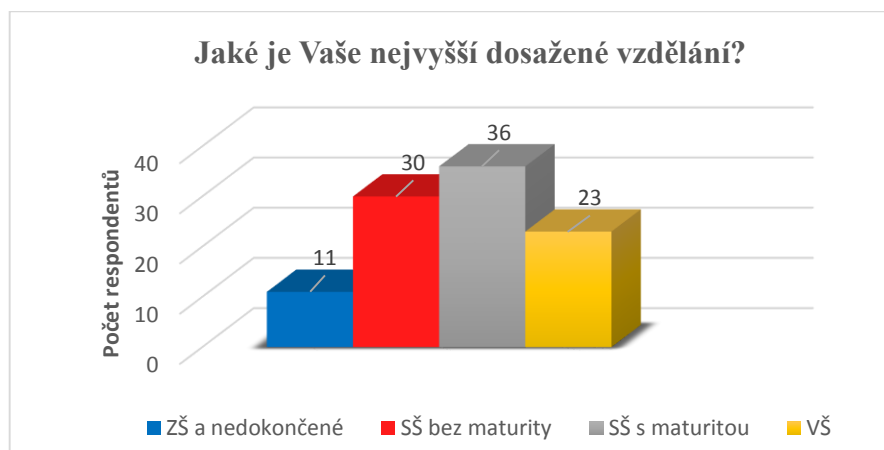
Graf č. 3 – Věkové zastoupení respondentů

6.1.3. Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

Dalším významným faktorem bylo vzdělání obyvatel Velkých přilep, které bylo rozděleno do čtyř skupin (základní a nedokončené vzdělání, středoškolské vzdělání bez maturity, středoškolské vzdělání s maturitou a vysokoškolské vzdělání). Z těchto skupin měli největší zastoupení lidé se středoškolským vzděláním ukončeným maturitní zkouškou, kteří tvořili 36 % z celkového počtu dotazovaných obyvatel. Nejméně bylo lidí se základním či nedokončeným vzděláním (11 %). Počet respondentů všech skupin je znázorněn v **Grafu č. 4**.

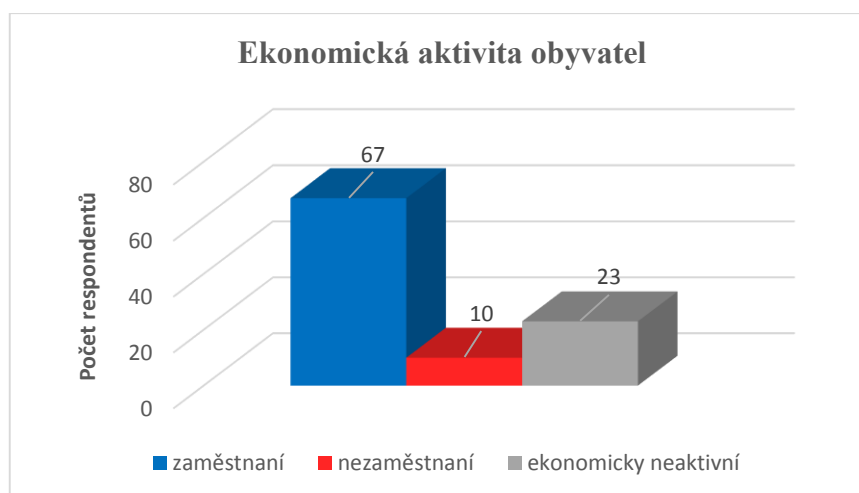
Graf č. 4 – Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

6.1.4. Ekonomická aktivita obyvatel

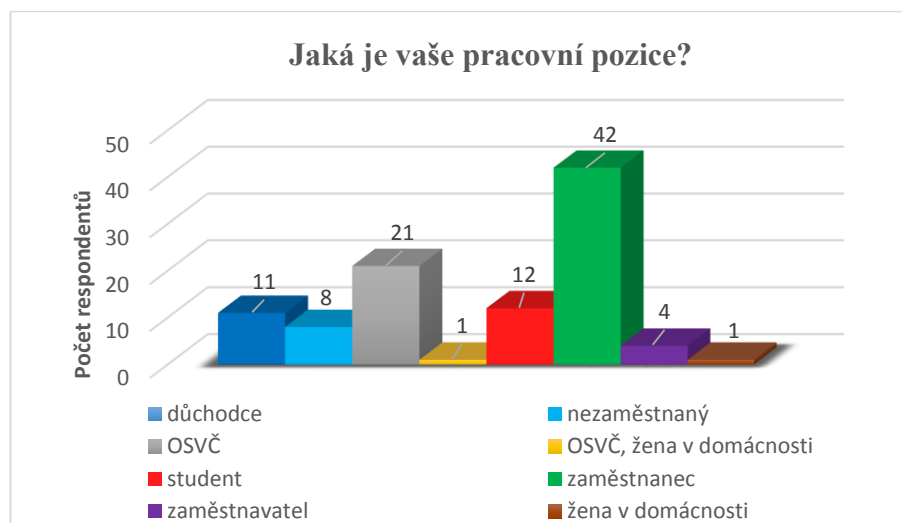
Dalším ukazatelem byla ekonomická aktivita obyvatel obce. Zde byli dotazovaní rozděleni do tří kategorií (zaměstnaní, nezaměstnaní, ekonomicky neaktivní). Nejvíce 63 % bylo lidí zaměstnaných a nejméně nezaměstnaných s 10 % (Graf č. 5).

Graf č. 5 – Ekonomická aktivita obyvatel

Související s touto otázkou bylo určení, jaké mají respondenti pracovní postavení (Graf č. 6). Zde, mohli vybírat ze sedmi možností. Nejčastější odpovědí byla možnost: zaměstnanec. Na druhém potom možnost: OSVČ.

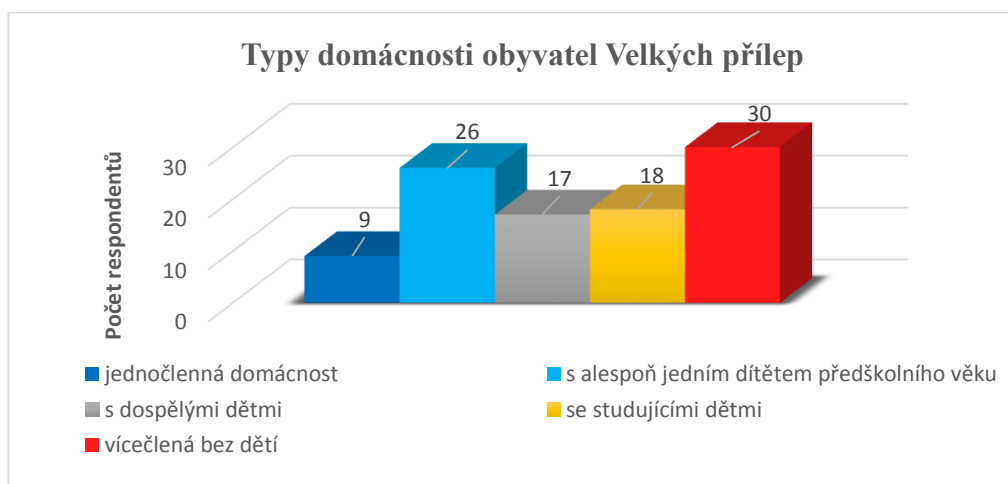
Graf č. 6 – Pracovní pozice respondentů

6.1.5. Typy domácností v jakých obyvatelé Velkých Přílep žijí

Dále byli respondenti rozděleni do skupin podle typu domácnosti (Graf č. 7). Nejčastějším typem domácnosti byla vícečlenná domácnost bez dětí s 30 % zastoupením z celkového počtu. Druhá nejčastější byla domácnost s alespoň jedním dítětem předškolního věku (26 %), dále pak domácnost se studujícími dětmi (18 %), domácnost s dospělými dětmi (17 %) a jednočlenná domácnost (9 %).

Graf č. 7 – Typy domácností obyvatel Velkých přílep

6.1.6. Zastoupení obyvatel podle náboženství

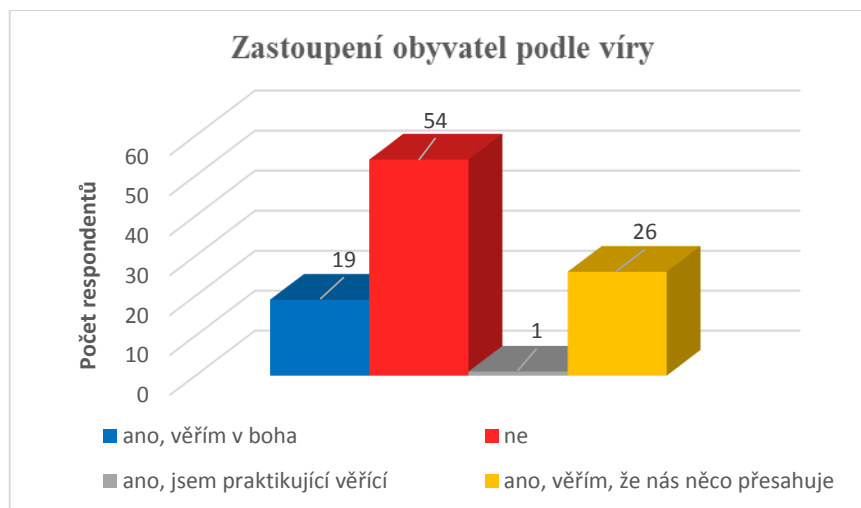
Česká republika je jednou ze Zemí s největším počtem lidí nehlásících se k žádnému náboženství a popírajících existenci boha. Tyto lidi obecně označujeme slovem ateisté (z řeckého slova *atheos* neboli bezbožnost). Důvodem může být vývoj náboženství na našem území z historického hlediska. Především krize společnosti v době komunismu.

Na území české republiky se v roce 1991 nacházelo 19 registrovaných náboženských společností. V roce 2011 jich bylo již 32. Nicméně počet věřících v tomto časovém rozmezí byl rapidně snížen. V roce 1991 se zde pohybovalo 4 523 734 věřících. V roce 2011 byl tento počet snížen více než o polovinu na počet 2 168 952 věřících. K nejpočetnějším církvím v České republice patří: Církev římskokatolická, Českobratrská církev evangelická, Církev československá husitská a Pravoslavná církev (Český statistický úřad, 2014).

V současné době je také populární agnosticismus. Což je tvrzení, že existenci boha není možno dokázat, ale zároveň není možno zpochybnit, že je něco nad námi, nebo že nás něco přesahuje.

Je tomu tak i v případě tohoto výzkumu ve Velkých Přílepech (**Graf č. 8**), kde 54 % dotazovaných jsou lidé nevěřící v boha. Zbýlých 46 % tvoří lidé věřící v boha nebo alespoň věřící, že nás něco přesahuje.

Graf č. 8 – Zastoupení obyvatel podle víry

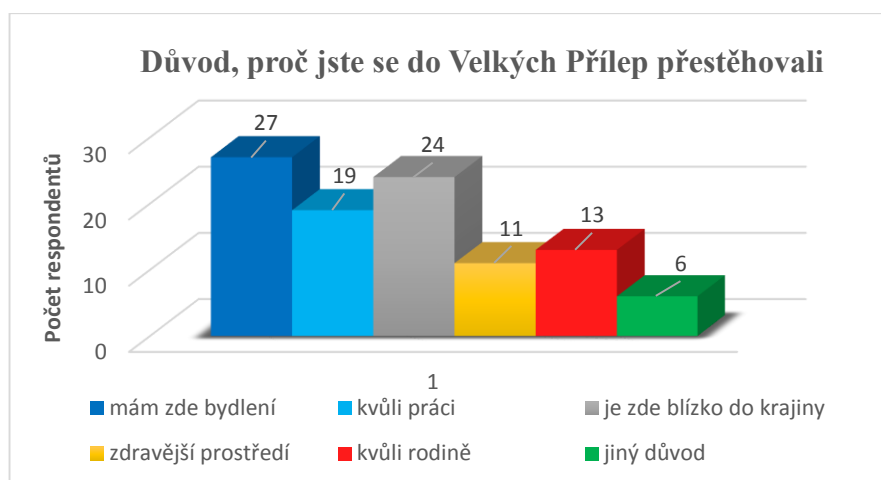

6.1.7. Důvod proč se respondenti do Velkých Přílep přistěhovali

Velké Přílepy jsou jednou z obcí, která se během posledních dvou desetiletí několikanásobně rozrostla. Hlavním důvodem je blízkost k hlavnímu městu Praze a čím dál tím větší potřeba lidí, stahovat se z velkoměst zpět do krajiny. Vznikající satelitní městečka v těchto okrajových částech velkoměst jsou tak ideální příležitostí pro tyto jedince, kteří hledají klidné prostředí a zároveň chtějí zůstat v blízkosti Prahy. Důkazem toho je i tento výzkum.

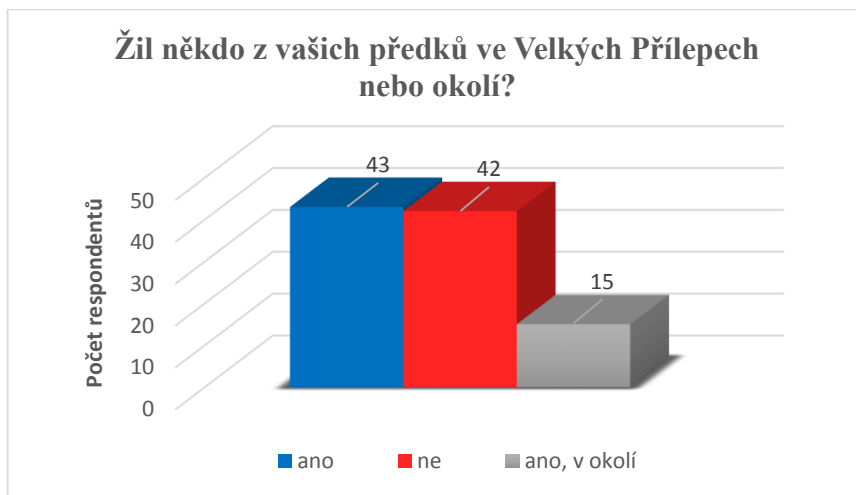
Důvodů je však daleko více. V tomto dotazníkovém šetření měli respondenti na výběr ze sedmi možných odpovědí. Nejčastěji respondenti volili možnost, že se přestěhovali kvůli tomu, že zde mají bydlení (dům, byt, pozemek...). Druhou nejčastější odpovědí bylo, že je zde blízko do krajiny/přírody, poté kvůli práci, kvůli rodině, zdravějšímu prostředí nebo z jiných důvodů. Mnoho respondentů zvolilo hned několik odpovědí z těchto nabízených možností (**Graf č. 9**).

Graf č. 9 - Důvod, proč se respondenti do Velkých Přílep přestěhovali

Jedním z důvodů, proč se zde lidé přistěhovali je, že se v této obci nebo v jejím blízkém okolí vyskytují či vyskytovali jejich předkové. V **Grafu č. 10** můžeme vidět procentuální zastoupení výskytu předků.

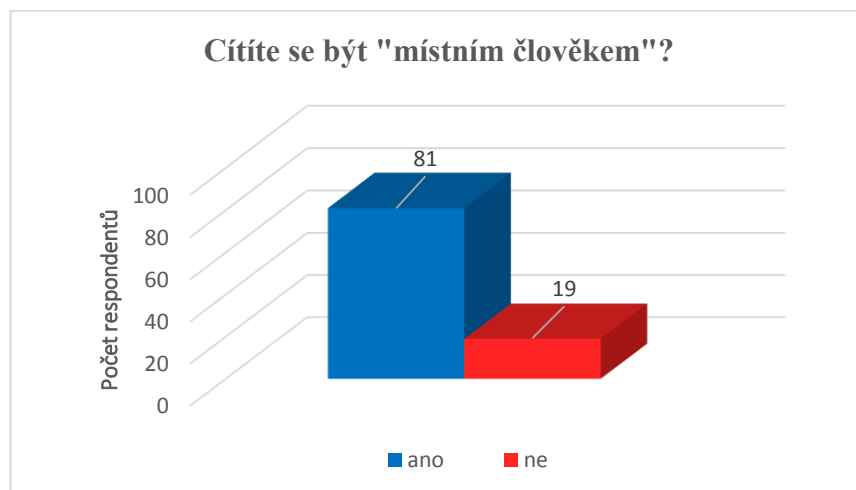
Graf č. 10 – Výskyt předků dotazovaných obyvatel

6.1.8. Odpovědi respondentů na otázku, zda se cítí být „místním člověkem“

Na tuto otázku reagovala drtivá většina respondentů pozitivně. Z celkového počtu 100 dotazovaných jich 81% odpovědělo, že se cítí být „místním člověkem“ (Graf č. 11).

Graf č. 11 - Odpovědi respondentů na otázku, zda se cítí být „místním člověkem“

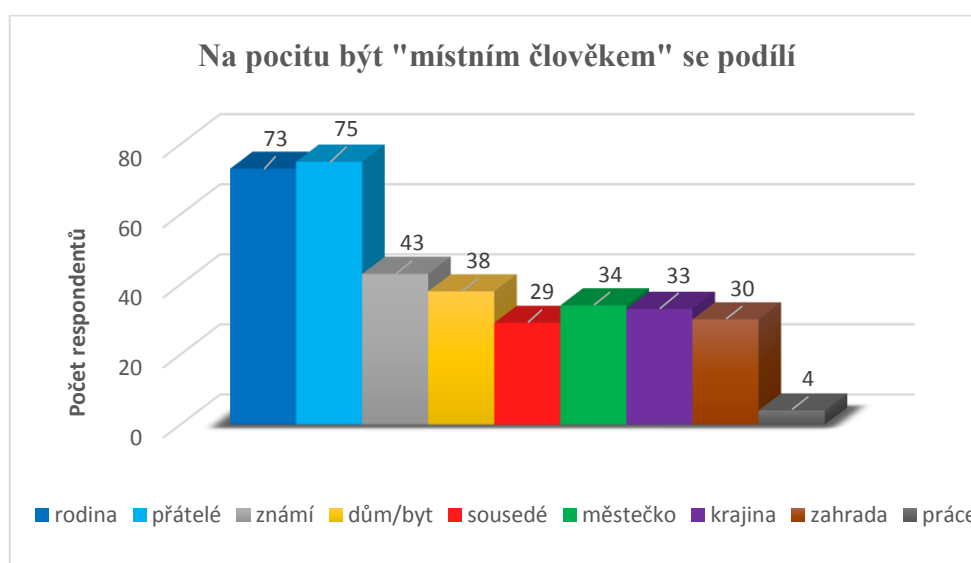

Dále pak byli respondenti vyzváni k zodpovězení otázky, co se podle nich na pocitu být „místním člověkem“ podílí. Tento pocit může být vyvoláván několika faktorů. Lidé vyhledávají různá místa z rozličných důvodů. Někdo se cítí dobře ve velkém městě plném lidí, jiný oproti tomu touží po klidu a přírodě. Někdo vyhledává

společnost, jiný je spíše samotář. Dalšími faktory, ovlivňujícími naše pocity mohou být i věci materiálního charakteru, jako dům, byt, zahrada, vybavenost města a jiné. Všechny tyto věci jsou rozhodující při výběru místa, kde chceme strávit svůj život.

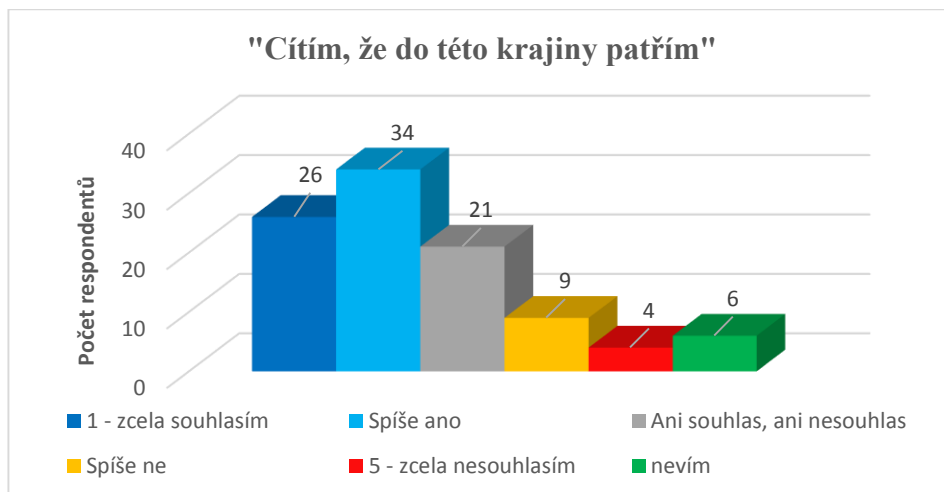
V tomto dotazníkovém šetření mohli respondenti vybírat z nabízených možností, popřípadě vypsát jiné příčiny, které se v této nabídce nevyskytovaly. Mnoho z nich si vybralo hned několik možností z nabízených odpovědí. Nejčastěji zvolené odpovědi byli: přátelé a rodina. Úplný přehled odpovědí dotazovaných znázorňuje **Graf č. 12.**

Graf č. 12 – Co se dle respondentů podílí na pocitu být „místním člověkem“

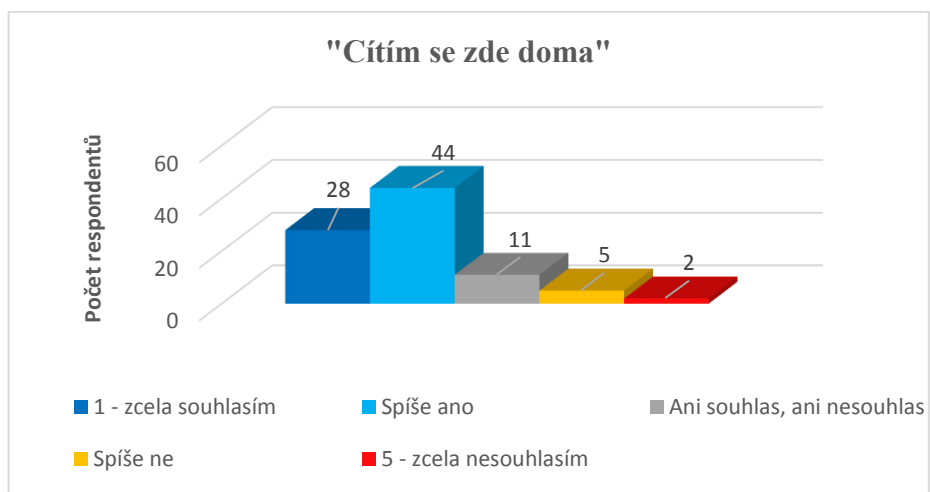

S těmito otázkami úzce souvisely další, kde měli respondenti hodnotit čísla 1 – 5 svůj vztah k místní krajině, přičemž číslo 1 znamenalo, že s tímto tvrzením zcela souhlasí a naopak číslo 5, že s tímto tvrzením zcela nesouhlasí. Číslo 3 byla tedy neutrální odpověď. Pro ty co na danou otázku neměli žádný názor, zde byla ke zvolení možnost „nevím“. Výsledné odpovědi na tyto dotazy zobrazují **Graf č. 13 - 16.**

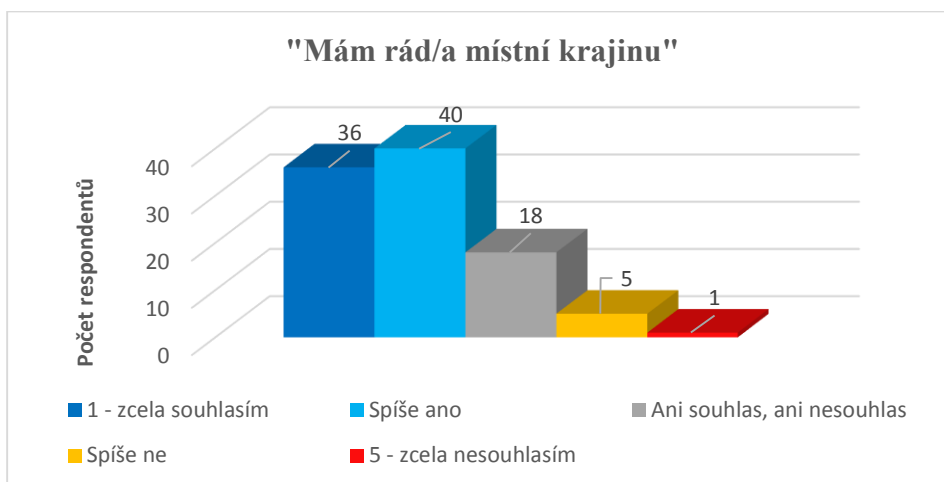
Graf č. 13 – Odpovědi respondentů na otázku zda cítí, že do místní krajiny patří

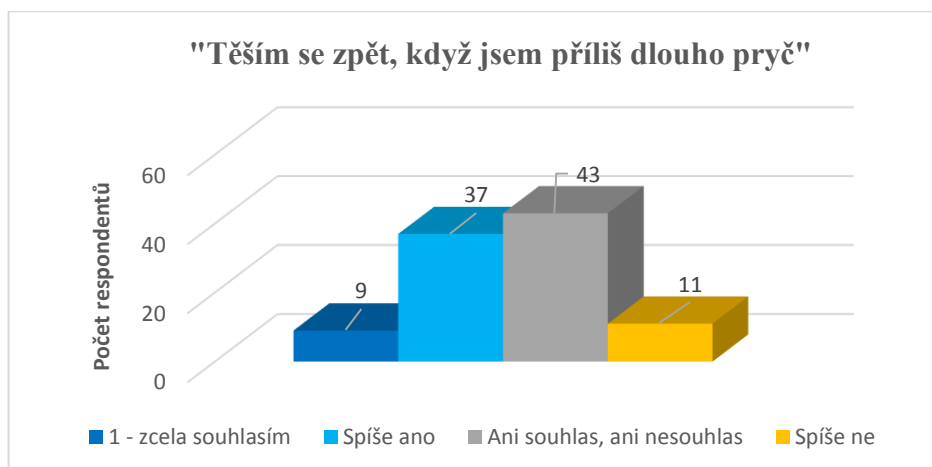
Graf č. 14 – Odpovědi respondentu na otázku zda se zde cítí jako doma

Graf č. 15 – Odpovědi respondentů na otázku, zda mají rádi místní krajinu

Graf č. 16 – Odpovědi na otázku, zda se respondenti těší zpět, když jsou dlouho pryč

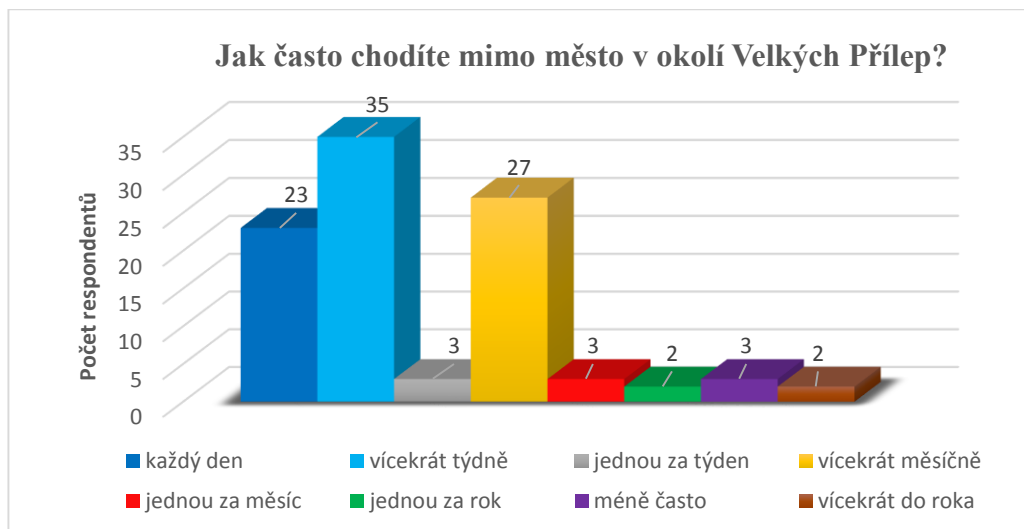

6.1.9. Četnost návštěv krajiny respondenty

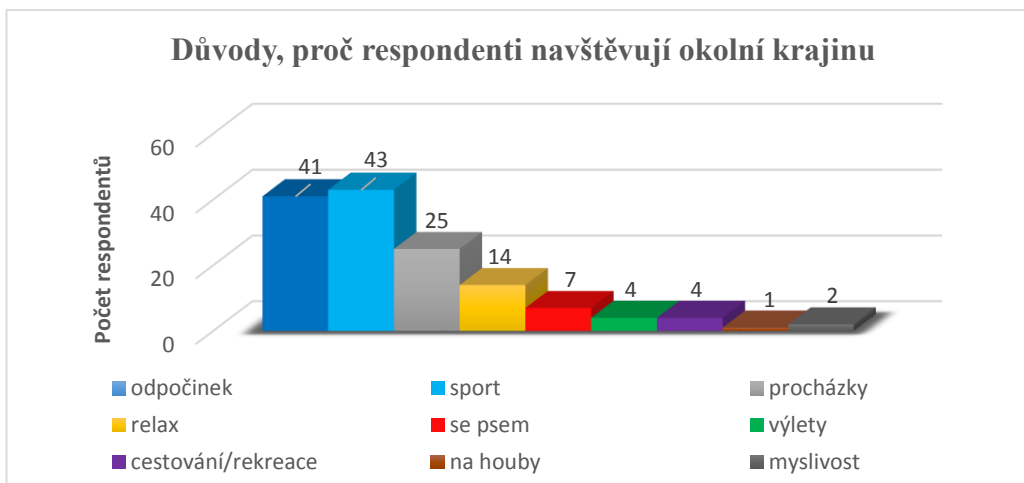
Dále byly hodnoceny údaje o četnosti návštěv okolní krajiny, důvody, kvůli kterým lidé navštěvují okolní krajinu a také způsob, jakým se zde pohybují. Lidé se dnes pohybují v krajině poněkud jiným způsobem, než tomu bylo dříve. Doba se zrychluje, ale paradoxně času je stále méně. Lidé se snaží stihnout v co nejkratší době co nejvíce věcí. To platí i pro návštěvnost krajiny. Pro pohyb v krajině většinou používáme různých dopravních prostředků a nedokážeme, tak dostatečně nasát její atmosféru a vnímat její hodnoty. Zde ovšem opět hraje roli několik faktorů. Především, jak vzdálená je tato navštěvovaná krajina od našich domovů, kolik musíme vynaložit úsilí, abychom se zde dostali, nebo za jakým účelem krajinu navštěvujeme. V případě, že se jedná o krajinu v našem bezprostředním okolí, bývají návštěvy zpravidla mnohem častější a intenzivnější. Takovou krajinu využíváme totiž nejen z rekreačních, odpočinkových či sportovních důvodů. V tomto případě jsme součástí krajiny a využíváme ji ke každodenním činnostem jako je například cesta do práce, do školy, procházky se psem apod.

Z tohoto dotazníkového šetření vyplynulo, že obyvatelé Velkých Přílep navštěvují okolní krajinu poměrně často a obecně k ní mají kladný vztah. Důkazem je **Graf č. 17**, který byl vytvořen na základě odpovědí respondentů na otázku, jak často chodí (nebo jezdí na kole, na běžkách, apod.) mimo město v okolí Velkých Přílep. Zde měli na výběr z osmi možností. Nejčastěji uváděnou byla odpověď - vícekrát týdně. Jako nejčastější důvody, proč navštěvují okolní krajinu, uváděli respondenti odpočinkové a sportovní využití krajiny (**Graf č. 18**).

Graf č. 17 – Četnost návštěv respondentů okolní krajiny

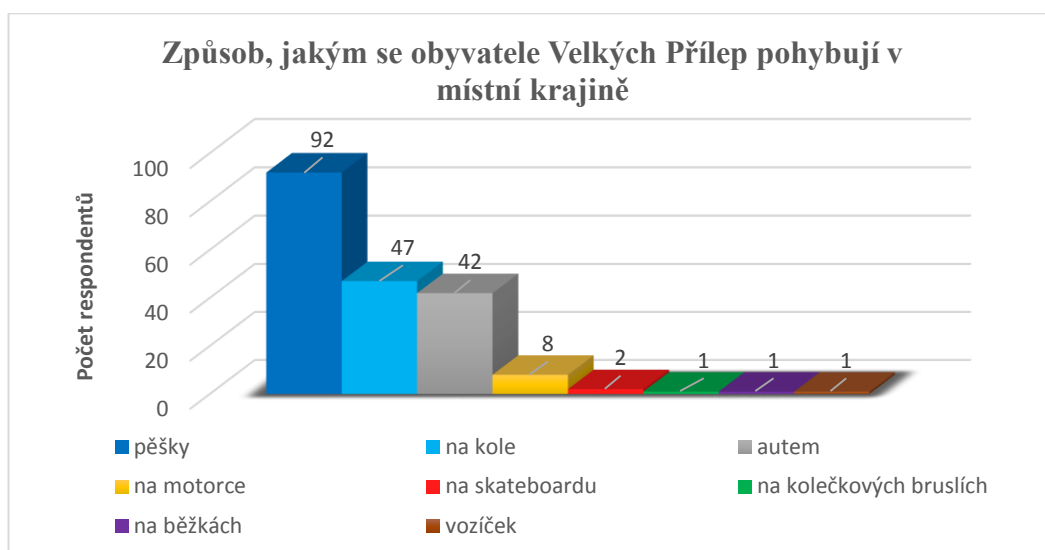

Graf č. 18 – Důvody, proč respondenti navštěvují okolní krajinu

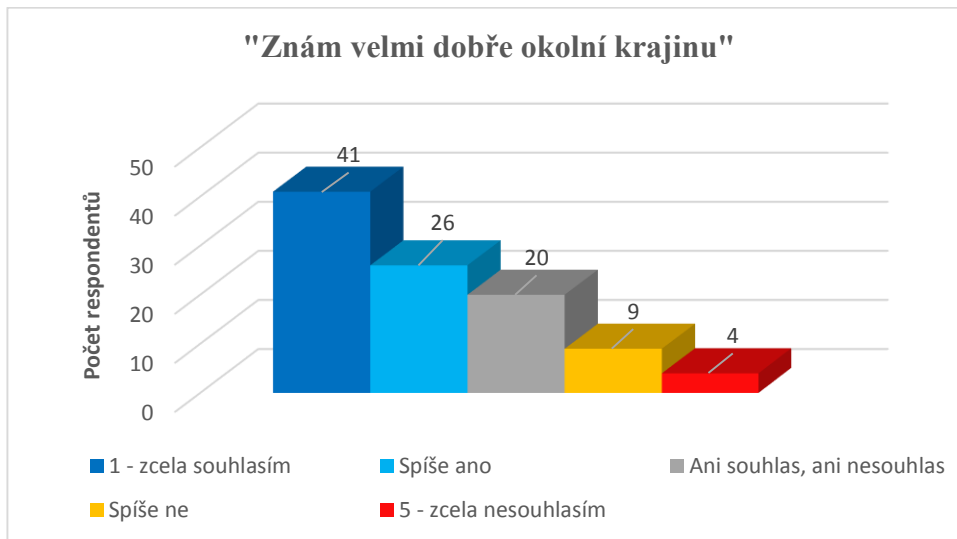
Další navazující otázkou v dotazníkovém šetření bylo, jakým způsobem se respondenti ve svém okolí pohybují (**Graf č. 19**). Zde byla opět možnost výběru ze šesti nabízených odpovědí. Pokud si dotyčný respondent nevybral z těchto šesti možností, mohl zde uvést jiný, vlastní způsob, jakým se po místní krajině pohybuje. Zároveň však mohli respondenti uvést i více než jednu z nabízených možností. Nejčastějším způsobem, pohybu v místní krajině bylo uváděno – pěšky. Dále potom na kole a autem.

Graf č. 19 – Způsob, jakým se obyvatelé Velkých Přílep pohybují v místní krajině

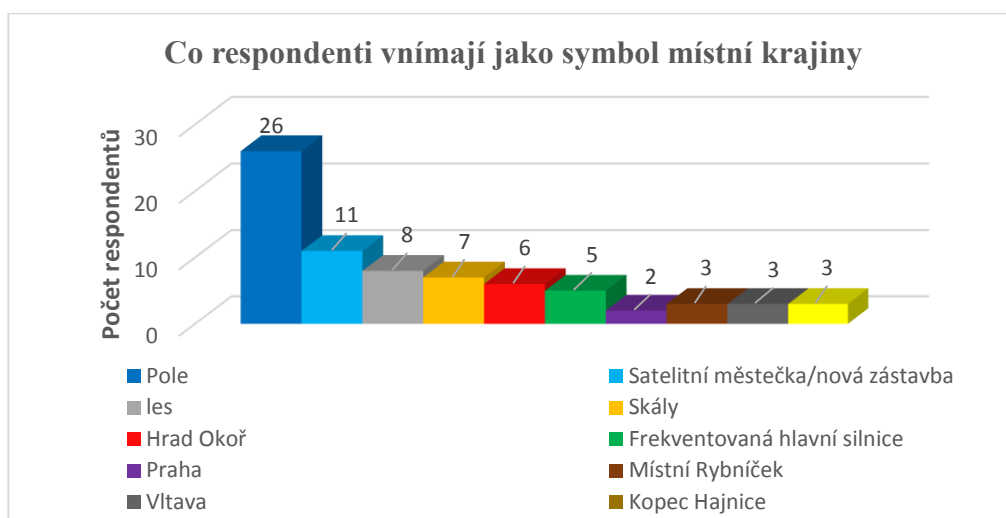

Na tyto otázky navazují další, které byly respondentům pokládány. Otázku, zda znají obyvatelé velmi dobře okolní krajinu, znázorňuje **Graf č. 20**. Otázku, co vnímají jako symboly místní krajiny, znázorňuje **Graf č. 21**.

Graf č. 20 – Odpovědi respondentů na otázku zda znají dobře okolní krajinu

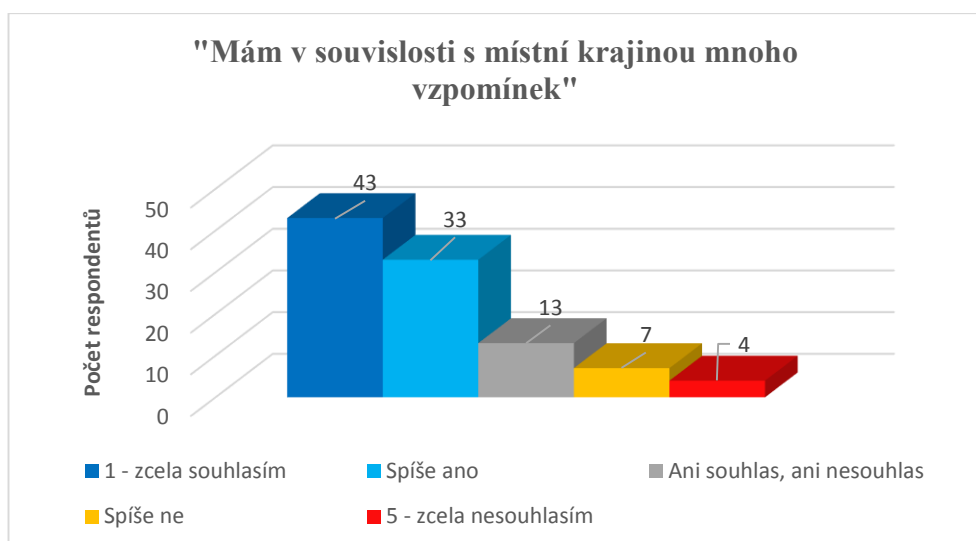
Graf č. 21 – Odpovědi na otázku co respondenti vnímají jako symbol místní krajiny

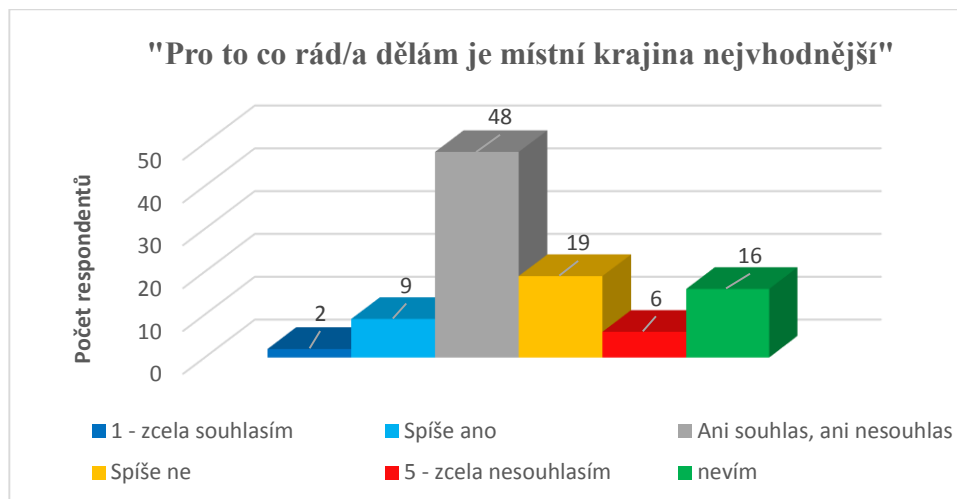
6.1.10. Ostatní otázky týkající se vztahu respondentů ke krajině

Zbývající otázky týkající se vztahu respondentů ke krajině Velkých Přílep a okolí, byly opět hodnoceny výběrem jedné z možností. Tyto možnosti byly seřazeny od 1 (zcela nesouhlasím) do 5 (zcela souhlasím) a doplněny možností „nevím“. Výslednou vizualizací všech odpovědí respondentů na tyto otázky jsou následující grafy (Grafy č. 22 - 25)

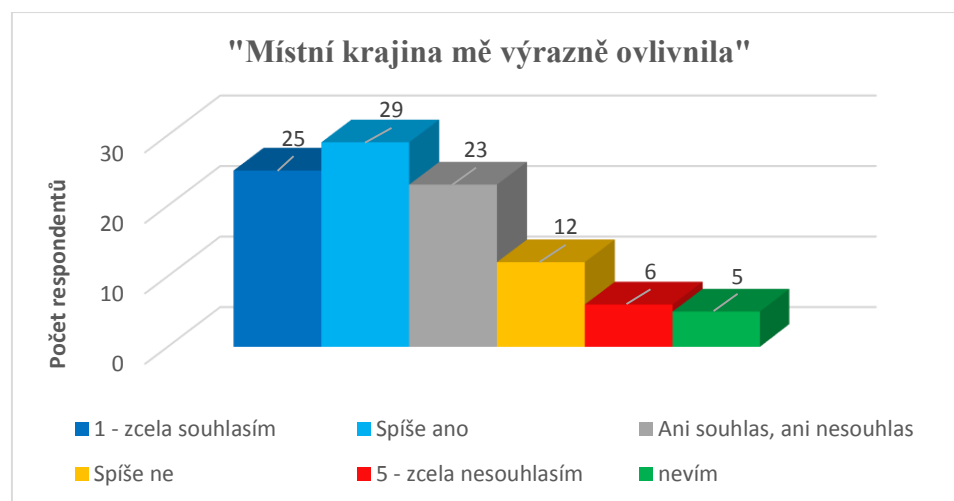
Graf č. 22 – Odpovědi obyvatel na otázku, zda mají v souvislosti s místní krajinou mnoho vzpomínek

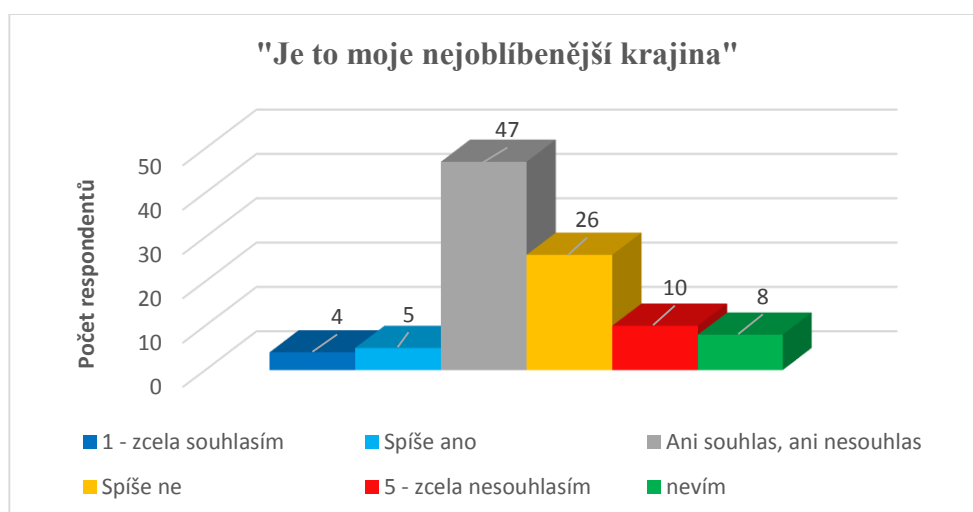
Graf č. 23 – Odpovědi respondentů na otázku, zda pro to co rádi dělají je místní krajina nejvhodnější

Graf č. 24 – Odpovědi respondentů na otázku, zda je místní krajina výrazně ovlivnila

Graf č. 25 – Odpovědi respondentů na otázku, zda je to jejich nejoblíbenější krajina

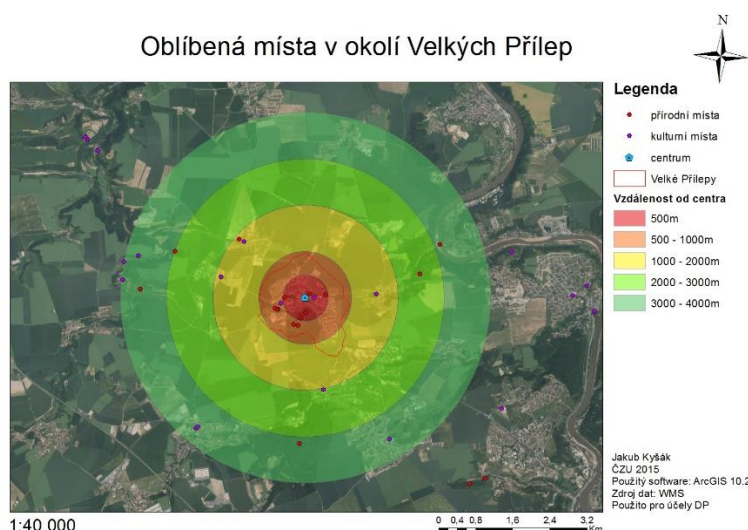

6.2. Vyhodnocení mapové části

Do přílohové části D, bylo umístěno 5 mapových výstupů, které byly vytvořeny v programu ArcMap 10.2. Na těchto mapách jsou zobrazena oblíbená místa v okolí Velkých Přílep, oblíbené trasy, pocity, které lidé na těchto místech prožívají a způsoby, jakými se respondenti v této oblasti pohybují. Všechny body uváděné respondenty jsou v okruhu do 15 km. Mapy jsou zobrazeny v měřítku 1:40 000 a 1:65 000.

Příloha D1 znázorňuje nejoblíbenější místa respondentů v blízkém okolí Velkých přílep (**Obr. č. 8**), která jsou zde rozdělena na přírodní a kulturní. Tato místa jsou především v blízkém okolí obce jako např. křížek na vrcholu skalky Kamýk, kopec Hajnice, kaple sv. Gottarda, kaple sv. Panny Marie, hrad Okoř, Vltava, Budeč a další.

Obr. č. 8 – Oblíbená místa v okolí Velkých Přílep, zdroj: autor práce (vlastní šetření)

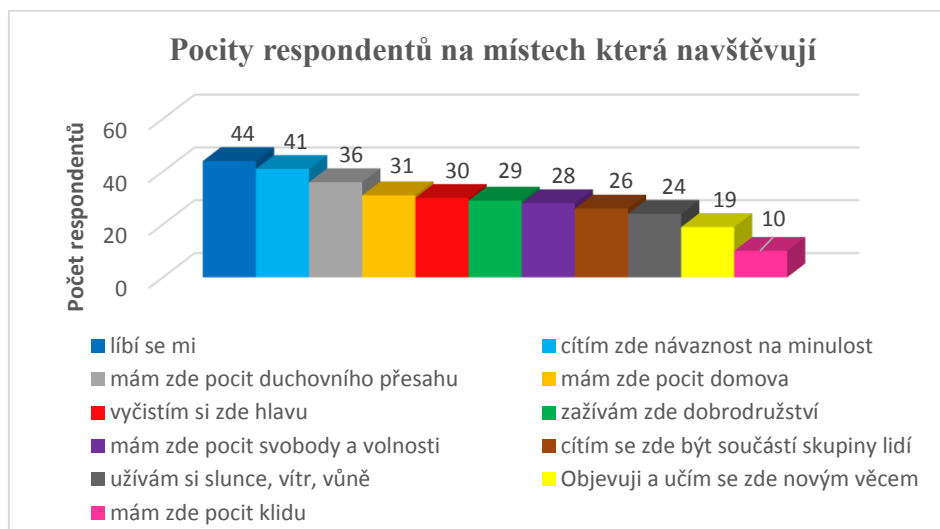
V příloze D2 jsou zobrazeny všechny trasy, které respondenti zadávali při dotazníkovém šetření. Tyto trasy jsou zde rozděleny dle jejich charakteru na rekreační/vycházkové, poutní, sportovní, do práce/do školy a jiné.

Příloha D3 zobrazuje způsob, jakým se lidé po okolní krajině pohybují. Jako nejčastější způsob pohybu po okolní krajině, uváděli respondenti, že se zde pohybují pěšky. Dále pak na kole autem nebo uváděli jiný způsob jako například na motorce, kolečkových bruslích, skateboardu apod.

V Příloze D4 znázorňuje pocity, které lidé mají na místech, která navštěvují. Lidé navštěvují svou krajinu z různých důvodů. Nejčastěji je pro ně krajina vhodným

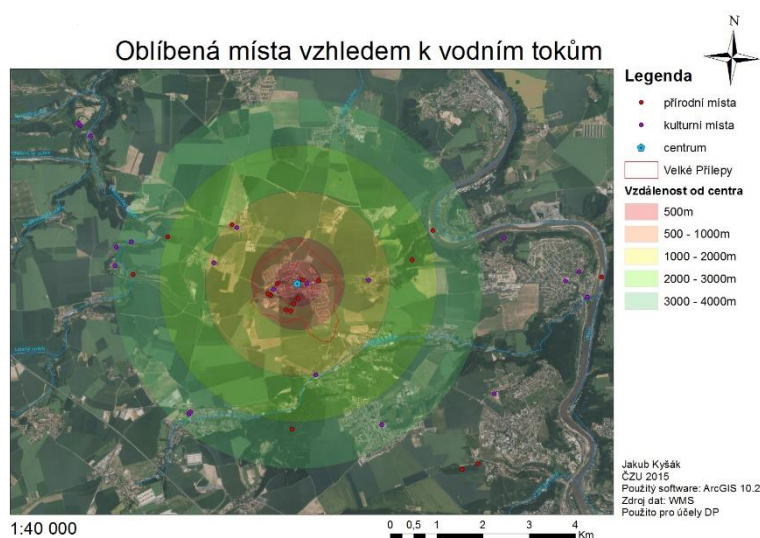
místem pro odpočinek, sportovní aktivity, rekreace atd. S tím souvisí i pocity, které při těchto návštěvách krajiny mají (**Graf č. 26**).

Graf č. 26 – Pocity respondentů na místech, která navštěvují

V poslední mapové příloze D5 jsou zobrazena oblíbená místa vzhledem k vodním tokům (**Obr. č. 9**). V této oblasti se nachází několik vodních toků a především pak řeka Vltava. Je tedy pochopitelné, že několik oblíbených a často navštěvovaných míst se soustřeďuje právě kolem těchto vodních toků. Jsou to např. Zákolanský potok, Únětický potok, Buštěhradský potok nebo již zmiňovaná řeka Vltava.

Obr. č. 9 – Oblíbená místa vzhledem k vodním tokům, zdroj: autor práce (vlastní šetření)

7. Diskuze

Na vnímání krajiny mají vliv nejen povahové vlastnosti a osobnost jedince, ale také jeho intelekt ovlivňující způsob jeho vnímání. Dále pak samozřejmě momentální rozpoložení, nálada a mnoho dalších faktorů. Krajinu sice vnímáme individuálně, ale zároveň nás ovlivňují historické, kulturní či sociální faktory oblasti, ve které žijeme.

Během posledních patnácti let vzrostl počet obyvatel ve Velkých Přílepech více než trojnásobně. Dle sčítání lidu v roce 2001 bylo na území této obce zaznamenáno 948 trvale žijících občanů. V současné době je to asi 3120 lidí. Z velké části je tato skutečnost přisuzována čím dál tím populárnější výstavbě satelitních městeček na okrajových částech velkých měst. Tak je tomu i v případě Velkých Přílep. Svou krátkou vzdáleností (cca 12 km) od hlavního města a snadnou dostupností se stala tato obec ideálním domovem pro stovky lidí stahujících se z velkoměsta, aby zde našli alespoň kousek přírody a utekli tak před rušnou Prahou. To s sebou ovšem nese i mnoho záporů, které jsem se při psaní své diplomové práce objevil. A to především díky dotazníkovému šetření.

Mnoho obyvatel, převážně starší generace, mi potvrdilo, že výstavba satelitních městeček a novostaveb v posledních dvou desetiletích, znamenala zábor zemědělských ploch a původní urbanistická struktura byla zcela narušena tímto nekontrolovatelným rozvojem. Tito obyvatelé tedy hodnotí současný rozvoj obce spíše negativně. Následkem této imigrace je také velmi vysoká frekventovanost místních komunikací. Nejvíce jsou tímto zasaženy ulice Pražská a Kladenská, které už podle názvu, jsou spojnicemi mezi Velkými Přílepy a těmito stejnojmennými městy. Tyto dvě ulice jsou však také hojně využívány pro přístup do často navštěvované rekreační oblasti obce Okoř.

I přesto, že obec Velké Přílepy není nikterak velká, je vztah mezi místními obyvateli méně osobní než u mnoha dalších obcí České republiky podobné velikosti. To je způsobeno právě velkým počtem přistěhovalých lidí v posledních dvou desetiletích. Vznikají tak nově vystavěné obytné celky s vlastními, novými ulicemi tzv. satelitní městečka. Lidé, kteří se do těchto obytných celků přistěhovali jsou díky tomu od původních obyvatel obce tak trochu separováni.

Pokud se v nějaké menší obci či vesnici postavilo pár domů za rok, stačili se jejich noví obyvatelé s původními sžít a postupně přivyknout k jejich tradicím. Do satelitních městeček se však během krátké doby nastěhují desítky až stovky obyvatel

najednou. Někteří jsou na životě ve městě tak závislí, že se pohybu ve vesnici spíše vyhýbají, v horších případech dokonce původními obyvateli pohrdají. Na druhou stranu i rodilí obyvatelé mnohdy nechovají přílišnou důvěru a sympatie k nově přistěhovalým. Nejčastějšími příčinami jsou obavy o vlastní majetek, o znehodnocení obce a její krajiny či z jakýchkoliv zásahů měnící tvář obce, na kterou byli zvyklí.

Zjištěním tedy mimo jiné bylo, že lidé, kteří se do obce přistěhovali v posledních několika letech, nemají vybudovány příliš osobní vztahy s lidmi, kteří zde žijí o mnoho déle nebo po celý svůj život. Mezi lidmi tak panuje poměrně vysoká anonymita, což u obcí takovéto velikosti nebývá často zvykem. Ke své krajině však většina obyvatel chová velmi kladný vztah a v dotazníku uváděli, že se zde cítí doma a že do této krajiny patří. Pouze několik respondentů, převážně z řad přistěhovalců, uvedlo, že k místní krajině, obci či jejímu okolí nemají téměř žádný vztah. Obecně bylo v tomto výzkumu potvrzeno, že čím déle na tomto místě žijí, tím více se projevuje pocit sounáležitosti s okolním prostředím.

Pro tento výzkum bylo stanoveno 52 hypotéz, 13 z nich bylo verifikováno a 39 falzifikováno. Mezi hypotézy u nichž byla prokázána závislost, patří: H1: Vztah mezi délkou pobytu ve Velkých Přílepech a tvrzením „Mám rád/a tuto krajinu“, H4: Vztah mezi délkou pobytu v obci a tvrzením „Cítím, že do této krajiny patřím“, H5: Vztah mezi délkou pobytu ve Velkých Přílepech a počtem zadaných bodů do mapy, H6: Vztah mezi rodáctvím a tvrzením „Mám rád/a tuto krajinu“, H7: Vztah mezi rodáctvím a tvrzením „Cítím, že do této krajiny patřím“, H8: Vztah mezi rodáctvím a tvrzením „Mám v souvislosti s touto krajinou spoustu vzpomínek“, H10: Vztah mezi rodáctvím a tvrzením „Místní krajina mě výrazně ovlivnila“, H16: Vztah mezi věkem a tvrzením „Místní krajina mě výrazně ovlivnila“, H24: Vztah mezi vírou a tvrzením „Znám velmi dobře místní krajinu“, H28: Vztah mezi pohlavím a tvrzením „Znám velmi dobře místní krajinu“, H34: Vztah mezi pohlavím a tvrzením „Mám v souvislosti s místní krajinou mnoho vzpomínek“, H49: Vztah mezi Výskytem předků a tvrzením „Cítím, že do této krajiny patřím“, H51: Vztah mezi tvrzením „Cítím, že do této krajiny patřím“ a tvrzením „Místní krajina mě výrazně ovlivnila“.

Z výsledků stanovených hypotéz vyplývá, že velmi silnou citovou vazbu k tomuto místu mají především rodáci a lidé žijící v této obci již dlouhou dobu.

Tato tvrzení souvisejí s pojmy place attachment a place dependence. Lidé si utvářejí vztahy s krajinou, kterou velmi dobře znají, jako je například krajina, ve které vyrůstali. Je však mnohem více míst, kde si člověk vytváří určitý vztah s krajinou.

Jedná se většinou o místa často navštěvovaná z rekreačních či odpočinkových důvodů, ale také místa, kam lidé chodí například do práce, jak uvádí Haapala (2005).

Spojení s krajinou a pocit domova má podle Lewicka (2008) vliv také na to, zda se v dané lokalitě vyskytují předkové, rodina, přátelé nebo zázemí v podobě bydlení. I toto bylo v dotazníkovém šetření potvrzeno. Respondenti nejčastěji uváděli, že na jejich vztah s touto oblastí má velký vliv právě rodina, přátelé, známí nebo bydlení.

Pro obyvatelé Velkých Přílep je okolní krajina důležitá hlavně pro její rekreačně/sportovní využití či odpočinek. Dále uváděli, že navštěvují krajinu především pro její estetický charakter, kvůli pocitu návaznosti na minulost, pocitu duchovního přesahu a pocitu domova nebo že si zde vyčistí hlavu.

Jako nejčastěji navštěvované kulturní památky, zaznamenávali respondenti do map hrad Okoř, zámek Buštěhrad, slovanské hradiště Budeč a především hlavní město Prahu, které je z mnoha důvodů jejich nejnavštěvovanějším místem.

8. Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zabýval tématem vnímání kulturních hodnot krajiny v okolí Velkých Přílep. Tato práce je zaměřena především na obyvatelé této obce a na jejich vztah s místní krajinou, krajinou v širším okolí ale i samotnou obcí Velké přílepy. Cílem bylo zmapovat tuto lokalitu a provést výzkum, zahrnující dotazníkové šetření obyvatel Velkých přílep, jehož vyhodnocením bych poté zjistil, jaký vztah mají k okolní krajině a jak vnímají hodnoty této krajiny. Také jsem se snažil zjistit, jaké jsou jejich oblíbená místa, z jakého důvodu tato místa navštěvují či jakým způsobem se v místní krajině pohybují. Tento cíl byl dle mého názoru naplněn.

Tyto velice přínosné informace, získané od respondentů, které byly poté zanalyzovány a zpracovány za pomoci statistických metod, poskytly konkrétní představu o životě v této obci či v této oblasti obecně.

Bylo vytvořeno 52 hypotéz. Z tohoto počtu bylo u 39 hypotéz prokázána nezávislost jednotlivých tvrzení. Zbývajících 13 jich potvrdilo závislost mezi jednotlivými tvrzeními. Z výzkumu jasně vyplynulo, že citové pouto k místní krajině, její znalost, či pocit že zde respondenti patří nebo jsou touto krajinou výrazně ovlivněni, se mnohem více týká lidí, kteří se v této oblasti narodili, žijí zde již několik let či se na území Velkých Přílep a okolí vyskytovali jejich předci.

Co se týče významných míst, nejvýše hodnocena byly obyvateli Velkých Přílep hodnoceny kulturní a přírodní památky. Nejčastěji se jednalo o kapli sv. Gottharda a kapli Panny Marie ve Velkých Přílepech, hrad Okoř, památník Křížek na vrcholu skalky Kamýk, ale také například les, kopec Hajnice nebo místní skály a rybníček. Tato místa jsou také respondenty nejčastěji navštěvována, lze tedy předpokládat, že pro ně mají jistý význam a mají k nim citový vztah. Pro většinu z nich jsou tato místa důležitá pro jejich návaznost na minulost, odpočinkový či sportovně – relaxační charakter.

Dá se říci, že místní obyvatelé mají ke svému okolí velice pozitivní vztah napříč všemi generacemi. Pouze několik jedinců se vyjádřilo, že se zde necítí jako doma a v podstatě nemají k této obci, krajině nebo jejímu okolí téměř žádný vztah. Tato skutečnost se projevila většinou u občanů mladší generace a dá přisuzovat hlavně tomu, že jsou v obci teprve krátkou dobu nebo byli nuceni se zde přestěhovat s rodiči. Jejich citová pouta a sociální vazby, jež měli vybudovány v místě svého předchozího

bydliště, byla tímto přesunem narušena.

9. Použitá literatura

- Altman I. 1975: The environment and social behavior: privacy, personal space, territory, crowding. Brooks / Cole Publishing Company . s. 256
- Altman I., Low S. M., 1992: Place attachment: A conceptual enquiry, Plenum. Human Behavior and Environment 12. 1 – 12
- Bendl P. 2004: In: Cílek V., Mudra P., Ložek V. a kol.: Vstoupit do krajiny: o přírodě a paměti středních Čech. Dokořán. Praha. s 110
- Bradley J. S., Stedman, R. C. 2006: A comparative analysis of predictors of sense of place dimensions: Attachment to, dependence on, and identification with lake properties. Journal of Environmental Management 79. 316 – 327
- Brown G. 2005: Mapping spatial attributes in survey research for natural resource management: methods and applications. Society and Natural Resources 18 (1). 1 – 23
- Brown G., Raymon Ch. 2007: The relationship between palce attatchment and landscape values. Toward mapping place attachment. Applied Geography 27. 89 – 111
- Buček A., Lacina J. 1994: Harmonická kulturní krajina venkova. In: Obnova venkovské krajiny. Veronica, 4. zvláštní vydání. s. 5 – 15
- Cílek V. 2002: Krajiny vnitřní a vnější. Dokořán. Praha
- Cílek V., Mudra P., Ložek V. 2004: Vstoupit do krajiny: o přírodě a paměti středních Čech. Dokořán. Praha. s 110
- Česká geologická služba. 2013: Státní geologická služba. [online]. [2015 – 04 – 01]. <http://www.geology.cz/extranet/sgs>
- ČHMI. 2014: Mapy charakteristik klimatu. Český hydrometeorologický ústav. Praha. [online]. [2015 – 04 – 11]. Dostupné z: <http://portal.chmi.cz/>
- ČSÚ. 2014: Český statistický úřad. Praha. [online]. [2015 – 03 – 25]. https://www.czso.cz/csu/xs/okres_praha_zapad
- Day Ch. 2002: Spirit and Place: Healing Our Environment. Architectural Press. London. s. 253
- Dixon J., Durrheim K. 2004: Dislocating identity: Desegregation and the transformation of place, Journal of Environmental Psychology

- Easthorpe H. 2004: A place called home. *Housing Theory and Society* 21 (3). 128 – 138
- Finger M. 1994: From knowledge to action? Exploring the relationships between environmental experiences, learning and behavior. *Journal of Social Issues*. 50.141 – 160
- Foret M., Stávková J., Vaňková A. 2006: Marketingový výzkum. 1. vyd. Znojmo. Soukromá vysoká škola ekonomická Znojmo. S. 116
- Forman R. T. T., Gordon M. 1993: *Krajinná ekologie*. 1. vyd. Praha. Academia. s. 156
- Fowler E., Beck K. 1999: *Refactoring: Improving the Design of Existing Code*. Addison – Wesley. s. 431
- Fried M., 1963: Grieving for a lost home. 1963. In: Duhl L. J. (Ed.): *The urban condition: People and policy in the metropolis*. Simon & Schuster. New York. 124 – 152
- Giuliani M. V., Feldman R. 1993: Place Attachment in a developmental and cultural context. *Journal of Environmental Psychology* 13. 1993. 267 – 274
- Gustafson P. 2001: Meaning of place: Everyday experience and theoretical conceptualization. *Journal of Environmental Psychology*. 21. 5-16
- Haapala A. 2005: On the Aesthetic of the Everyday. Familiarity, Strangeness and the Meaning of Place. In: Light, A., Smith, J.M. (Eds.). *The Aesthetics of Everyday Life*. University Press. New York. Columbia. 39 – 55
- Hindls R., Novák I., Hronová S., Jarošová E. 1999: *Analýza dat v manažerském rozhodování*. Grada Publishing. Praha. s. 358
- Indikátory udržitelného rozvoje na místní úrovni. 2010: [online]. [2015 – 04 – 10]. Dostupné z: <http://www.indikatory.eu/stredocesky/>
- IPPC. 2007: Intergovernmental Panel on Climate Change. *Climate change 2007: The physical science basis. Summary Report for Policy Makers*. from Intergovernmental Panel on Climate Change. [online]. [2015 – 03 – 17]. http://www.ipcc.ch/index_6feb07.html
- Jacobsen S J. K. 2007: Use of landscape perception methods in tourism studies: A review of photo- based research approaches. *Tourism*

- Jorgensen B. S., Stedman R. C. 2001: Sense of place as an attitude: Lakeshore owners attitudes toward their properties. *Journal of Environmental Psychology* 21. 233 – 248
- Jorgensen B. S., Stedman R. C. 2006: A comparative analysis of predictors of sense of place dimensions: attachment to, dependence on, and identification with lakeshore properties. *Journal of Environmental Management* 79. 316 – 327
- Kaltenborn B. P. 1998: Effects of sense of place on responses to environmental impacts. *Applied Geography* 18 (2) 169 – 189
- Kaltenborn B. P., Bjerke T. 2002: Associations between landscape preferences and place attachment: a study in Roros, Southern Norway. *Landscape Research* 27 (4). 381 – 396
- Klápšťová E., Svobodová K. 2012: Krajina. In: Maier, K. a kol. (eds.): *Udržitelný rozvoj území*. Grada. Praha. s. 253
- Kratochvíl Z. 1994: *Filosofie živé přírody*. Herman a synové. Praha
- Kučera Z. 2009: Jak vnímáme krajinu a její paměť. *Geografické rozhledy* 4. 6 – 7
- Kyle G., Graefe A., Manning R. 2005: Testing the dimensionality of place attachment in recreation settings. *Environment and Behaviour* 37. 153 – 177
- Lewicka M. 2008: Place attachment, place identity and place memory: restoring the forgotten city past. *Journal of Environmental Psychology* 28. 209 - 231
- Librová H. 1987: Sociální potřeba a hodnota krajiny. *Spisy Univerzity J. E. Purkyně v Brně. Filozofická fakulta*. s. 269
- Ložek V. 2004: In: Cílek V., Mudra P., Ložek V. a kol.: *Vstoupit do krajiny: o přírodě a paměti středních Čech*. Dokořán. Praha. s 110
- Manzo L. C. 2005: For better or worse: exploring multiple dimensions of place meaning. *Journal of Environmental Psychology* 25. 2005. 67 – 86
- Mazumdar S., Mazumdar S. 2004: Religion and place attachment: a study of sacred places. *Journal of Environmental Psychology* 24. 2004. 385 – 397
- Národní památkový ústav. 2009: [online]. [2015 – 04 – 4]. Dostupné z: <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=799630877&>

Uz=B&PrirUbytOd=03.05.1958&PrirUbytDo=12.04.2015&Limit=25

- Officiální stránky obce Velké Přílepy. 2015: [online]. [2015 – 04 – 4]. Dostupné z: <http://www.velke-prilepy.cz/fotogalerie/>
- Patterson M. E., Williams D. R. 2005: Maintaining research traditions on place: Diversity of thought and scientific progress“ Journal of Environmental Psychology 25 361 – 380
- Proshansky H. M. 1978: City and self - identity. Environment and Behavior 10. 147 – 169
- Proshansky H. M., Fabian A. K., Kaminoff R. 1983: Place-identity: physical world socialization of the self. Journal of Environmental Psychology 3. 57 – 83
- Relph E. 1976: Place and placelessness. Pion Limited, London. s. 15
- Riemer J. W. 2004: Job relocation, sources of stress, and sense of home“ Community. Work & Family 2. 205 – 217
- Ruskin J. 1849: The Seven Lamps of Architecture. John Wiley & Sons. New York. s. 186
- Sádlo J. 1994: Krajina jako interpretovaný text. In: Beneš J., Brůna V.: Archeologie a krajinná ekologie. Nadace Projekt Sever Most. 47 – 54
- Scanell L., Gifford R. 2010a: Defining place attachment: a tripartite organizing framework. Journal of Environmental Psychology 30. 1 – 10
- Scanell L., Gifford R. 2010b: The relationship between natural and civic place attachment and pro - environmental behavior. Journal of Environmental Psychology 30. 29 – 297
- Sennett R. 2000: New capitalism, new isolation: A flexible city of strangers. Le Monde Diplomatique.
- Schreyer R., Jacob G., White R. 1981: Environmental meaning as a determinant of spatial behaviour in recreation. Proceedings of Applied Geography Conference 4. 294 – 300
- Skaloš J., Kašparová I. 2012: Landscape memory and landscape change in relation to mining . Documenta Mathematica 43. s. 60 – 69
- Skaloš J., Kašparová I. 2012: Landscape memory and landscape change in relation to mining, Original Research Article, Ecological Engineering 43. 60 - 69

- Sklenička P. 2003: *Základy krajinného plánování*. Naděžda Skleničková. Praha. s. 321
- Steele F. 1981: *The sense of place*. CBI Publishing Company. Boston. s. 216
- Stepheson J. 2008: The cultural values model: An integrated approach to values in landscapes. *Landscape and Urban Planning*. 84. 127 - 139
- Stokols D., Schumaker S. A. 1981: People in places: a transactional view of settings. In: Harvey, J. *Cognition, Social Behavior and the Environment*. Lawrence Erlbaum Associates .Hillsdale. New Jersey. 441 - 499
- Tuan Y. F. 1974: *Topophilia: A study of environmental perception, attitudes, and values*. Prentice Hall. Englewood clils. New Jersey. s. 260
- Tuan Y. F. 1975: Place: an experiential perspective. *Geographical Review* 65 (2). 151 – 165
- Twigger-Ross C. L., Uzzell D. L. 1996: Place and identity processes. *Journal of Environmental Psychology* 16. 205 – 220
- Uzzell D., Pol E., Badenas D. 2002: Place identification, social cohesion and environmental sustainability. *Environment and Behavior* 34. 26 – 53
- Velké Přílepy. *Turistika*. 2009: [online]. [2015 – 03 – 17]. Dostupné z: <http://www.turistika.cz/mista/velke-prilepy>
- Wiborg A. 2004: Place, nature and migration: Students attachment to their rural home places. *Sociologia Ruralis* 44 (4). 416 – 432
- Williams D. R., Patterson M. E. 1996: Environment meaning and ecosystem management: Perspectives from environmental psychology and human geografu. *Society and Natural Resources* 9 (5). 507 – 521
- Williams D. R., Patterson M. E., Roggenbuck J. W., Watson A. E. 1992: Beyond the commodity metafor—examining emotional and symbolic attachment to place. *Leisure Sciences* 14. 29 – 46
- Williams D. R., Stewart S. I. 1998: Smysl místa: nepolapitelný koncept, který je najít místo v péči o ekosystémy. *Journal of Forestry* 66 (5). 18 - 23

Seznam obrázků

Obr. č. 1: Trojrozměrný organizační rámec place attachment

Obr. č. 2 – znak obce

Obr. č. 3 – vlajka obce

Obr. č. 4 – Dřívější podoba kaple sv. Gottharda

Obr.č. 5 – Současná podoba kaple sv. Gottharda

Obr. č. 6 – Poloha Velkých Přílep

Obr. č. 7 – Letecký snímek Velkých přílep

Obr. č. 8 – Oblíbená místa v okolí Velkých Přílep

Obr. č. 9 – Oblíbená místa vzhledem k vodním tokům

Seznam grafů

- Graf č. 1 – Zastoupení respondentů dle pohlaví*
- Graf č. 2 – Poměr mezi rodáky a přistěhovalci*
- Graf č. 3 – Věkové zastoupení respondentů*
- Graf č. 4 – Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů*
- Graf č. 5 – Ekonomická aktivita obyvatel*
- Graf č. 6 – Pracovní pozice respondentů*
- Graf č. 7 – Typy domácností obyvatel Velkých přílep*
- Graf č. 8 – Zastoupení obyvatel podle víry*
- Graf č. 9 - Důvod, proč se respondenti do Velkých Přílep přestěhovali*
- Graf č. 10 – Výskyt předků dotazovaných obyvatel*
- Graf č. 11 - Odpovědi respondentů na otázku, zda se cítí být „místním člověkem“*
- Graf č. 12 – Co se dle respondentů podílí na pocitu být „místním člověkem“*
- Graf č. 13 – Odpovědi respondentů na otázku zda cítí, že do místní krajiny patří*
- Graf č. 14 – Odpovědi respondentu na otázku zda se zde cítí jako doma*
- Graf č. 15 – Odpovědi respondentů na otázku, zda mají rádi místní krajinu*
- Graf č. 16 – Odpovědi na otázku, zda se respondenti těší zpět, když jsou dlouho pryč*
- Graf č. 17 – Četnost návštěv respondentů okolní krajiny*
- Graf č. 18 – Důvody, proč respondenti navštěvují okolní krajinu*
- Graf č. 19 – Způsob, jakým se obyvatelé Velkých Přílep pohybují v místní krajině*
- Graf č. 20 – Odpovědi respondentů na otázku zda znají dobře okolní krajinu*
- Graf č. 21 – Odpovědi na otázku co respondenti vnímají jako symbol místní krajiny*
- Graf č. 22 – Odpovědi obyvatel na otázku, zda mají v souvislosti s místní krajinou mnoho vzpomínek*
- Graf č. 23 – Odpovědi respondentů na otázku, zda pro to co rádi dělají je místní krajina nejvhodnější*
- Graf č. 24 – Odpovědi respondentů na otázku, zda je místní krajina výrazně ovlivnila*
- Graf č. 25 – Odpovědi respondentů na otázku, zda je to jejich nejoblíbenější krajina*
- Graf č. 26 – Pocity respondentů na místech, která navštěvují*

Seznam tabulek

Tab. č. 1 - Průměrné zastoupení obyvatel Velkých Přílep v daných kategoriích

Tab. č. 2 - Význam hodnot Cramérova koeficientu:

Tab. č. 3 – Počet obyvatel pro rok 2014

Tab. č. 4 – Míra nezaměstnanosti pro 2014

Tab. č. 5 – Využití plochy území

Seznam Příloh

Příloha A – Hypotézy

Příloha B – Hypotézy s grafy a výsledky

Příloha C – Vzor dotazníku

Příloha D – Mapové výstupy

